

Tomi Malin & Mika Niinimäki

Syrjäseudulla asuvien ikäihmisten odotuksia ja ajatuksia digitalisaatiosta

Opinnäytetyö

Syksy 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Tomi Malin & Mika Niinimäki

Työn nimi: Syrjäseudulla asuvien ikäihmisten odotuksia ja ajatuksia digitalisaatiosta

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 50

Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan digitalisaatiota syrjäseudulla asuvien ikäihmisten näkökulmasta. Opinnäytetyössä lähestytään digitalisaation käsitettä tietoyhteiskunnan muodostumisesta nykypäivän odotuksiin, joita tietotekniikkaa kohtaan on. Oppimisesta käydään läpi yleisimmät oppimisteoriat sekä otetaan huomioon ikäihmisen näkökulma uuden tiedon oppimisessa.

Opinnäytetyössä toteutettu tutkimus on laadullinen ja siihen osallistui kuusi pienen paikkakunnan Eläkeliiton jäsentä. Aineistonkeruu toteutettiin puolistrukturoiduilla teemahaastattelulla. Haastattelut pidettiin osallistujien kotona ja haastattelut nauhoitettiin. Haastatteluista saatu materiaali litteroitiin, teemoiteltiin ja niistä nousseet ilmiöt tuotiin esille tutkimustuloksissa.

Tutkimuksessa selvisi, että digitalisaation mukanaan tuomat muutokset otetaan vastaan positiivisesti, vaikkakin sähköisten palveluiden käyttämiseen vaadittaviin taitoihin halutaan varmuutta ja tukea. Tietotekniikan käyttökokemuksista puhuttaessa ikäihmiset nostivat esille luottamuksen puutteen tietotekniikkaa ja sen käyttämisestä kohtaan. Kivijalkapalveluiden vähentyminen koettiin valitettavana, vaikka digitalisaation hyötyjä pidetään arkea helpottavina. Digitalisaation mahdollisuuksia ei kuitenkaan osattu nimetä eikä siltä osattu toivoa mitään erityistä. Haastatteluihin osallistuneiden ikäihmisten tämän hetken tietotekniikan käyttö on siitä huolimatta verrattain monipuolista.

Avainsanat: Ikäihminen, syrjäseutu, digitalisaatio, tietotekniikka, sähköiset palvelut, oppiminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor of Social Service

Specialisation:

Authors: Tomi Malin & Mika Niinimäki

Title of thesis: Expectations and thoughts about digitalization by elderly people who live in the periphery

Supervisor: Katariina Perttula

Year: 2017

Number of pages: 50

Number of appendices: 3

This thesis examines digitalization as experienced by elderly people who live in remote districts. Thesis approaches the concept of digitalization from the formation of information society to today's expectations of information technology. In addition, learning theories and possibilities for elderly people to learn new things are also explored.

The thesis is a qualitative research, and it includes interviews from six members of Pensioners' Association who live in a small locality. The material was collected using semi-structured theme interviews. The interviews were carried out at the participants' homes and they were recorded. The material that was obtained from the interviews was transcribed, themed and the phenomena that rose were explained in the research results.

The research results clearly indicate that the changes brought by digitalization are positively received, even though elderly people wish to get certainty and support for the skills required. When speaking about the experiences with information technology, elderly people brought up the lack of confidence towards information technology. The diminishing of physical businesses was experienced negatively, even though the advantages of digitalization are considered facilitating daily life. However, the possibilities of digitalization could not be named, and there were no expectations regarding it. Despite this, the use of today's information technology is versatile amongst elderly people.

Keywords: elderly people, remote district, digitalization, information technology, electronic services, learning

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	6
2.1 Opinnäytetyön käsitteet ja rajaukset.....	6
2.2 Syrjäseudulla asuva ikäihminen.....	8
3 TIETOYHTEISKUNTA	10
3.1 Kehittynyt yhteiskunta	10
3.2 Kasvava digitalisaatio	11
3.3 Tietoyhteiskunnan ikäihmiset	14
3.4 Ikäihmiset tietotekniikan käyttäjinä.....	17
4 OPPIMINEN	20
4.1 Oppimiseen vaikuttavat asiat	20
4.2 Oppimisteoriat.....	22
4.3 Ikääntyneen oppiminen	23
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite.....	25
5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu	26
5.3 Aineiston analysointi.....	27
5.4 Luotettavuus ja pätevyys.....	29
5.5 Tutkimuksen eettisyys	30
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	32
6.1 Tietotekniikan käyttö.....	32
6.2 Suhtautuminen palveluihin	35
6.3 Digitalisaation vaikutus syrjäseudulla	37
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	40
LÄHTEET	44
LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössä tarkastelemme, miten syrjäseudun ikäihmiset omaksuvat digitalisaation mukanaan tuomat muutokset ja miten muutokset vaikuttavat heidän arkeensa. Selvitämme myös millaisia ajatuksia digitalisaatio ikäihmisissä herättää. Haluamme opinnäytetyössä selvittää, millaisia valmiuksia syrjäseudun ikäihmisillä on tietoteknisissä taidoissa.

Koulutukseemme kuuluvassa yhteisölliset ja luovat sosiaalityön menetelmät -opintojakson aikana pidimme ikäihmisille tietotekniikka-aiheista kurssia, joka sai meidät ajattelemaan heidän valmiuksiaan selvitä sähköisten palveluiden parissa. Saimme kurssin aikana ja sen jälkeen kuulla, että samankaltaisia kursseja haluttaisiin tulevaisuudessakin järjestettävän. Koulutuksessamme on käsitelty sosiaali- ja terveyspalveluiden muutosta, joka hyödyntää digitalisaation mahdollisuuksia. Palveluiden siirtyessä internettiin sähköisiksi, meille heräsi huoli ikäihmisten toimintakyvystä toimia sähköisessä palvelujärjestelmässä. Ikääntyvät ihmiset ovat entisestään kasvava ihmisryhmä, mikä tekee opinnäytetyöstämme ajankohtaisen.

Digitalisaatio on tällä hetkellä yleistyvää ja kasvava ilmiö eikä sen määritelmä ole vielä yksiselitteinen. Toive omassa kodissa asumisesta niin pitkään kuin mahdollista, on yksi toiveista, johon digitalisaation avulla halutaan löytää ratkaisu (Zechner & Kulmala 2015, 195). Suunnitteilla oleva sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus on omalta osaltaan vienyt digitalisaatiota eteenpäin ja hyödyntää sähköisten palveluiden mahdollisuuksia.

Opinnäytetyössämme keskitymme digitalisaatioon ja teknologian yleistymiseen ikäihmisten arjessa. Tarkastelun alla on syrjäseuduilla asuvien ikäihmisten mahdollisuudet käyttää digitalisaatiota arjessaan. Haluamme kuulla ikäihmisten kokemuksia siitä, miten hyvin he kokevat oppivansa käyttämään tietotekniikkaa. Kuka heitä opettaa, kun heillä itsellään oppiminen, puhumattakaan muista osa-alueista, heikkenevät. Tutkimme miten ikäihmiset ovat omaksuneet ja oppineet käyttämään tietotekniikkaa sekä millaista tukea he ajattelevat tarvitsevansa tietotekniikan käytön oppimisessa. Tavoitteenamme on opinnäytetyömme avulla korostaa ikäihmisten näkökulmia tietoteknisten ratkaisujen suunnittelussa ja niiden esille tuomisessa.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyömme käsittelee kaupungin keskustojen ulkopuolella asuvia ikäihmisiä, jotka kokevat arjessaan yhä enenemissä määrin lähipalvelujen siirtymistä internetiin tai kaupunkien keskustoihin, teknologian yleistymistä ja digitalisaation kasvua. Seuraavissa alaluvuissa käsittelemme opinnäytetyömme keskeisimmät käsitteet ja rajaukset, jotka selventävät aihealuetta.

2.1 Opinnäytetyön käsitteet ja rajaukset

län merkitykset vaihtelevat eri aikoina ja eri kulttuureissa, joten tarkkojen ikämäärittysten tekeminen esimerkiksi keski-ikäisistä tai vanhuksista on hankalaa, eikä usein kovin tarpeellistakaan. Käytämme opinnäytetyössämme sanaa ikäihminen tarkkaa ikää määrittelemättä. Yksi rajaus on kuitenkin eläkkeellä oleminen. On yleistä, että vanhuksen, ikääntyneen ja eläkeläisen ikäraja on asetettu 65 ikävuoteen. 65-vuotias mielletään vielä stereotyyppisesti yksin kotona istuvaksi, vanhoista tavoista kiinni pitävänä ikäloppuna. Nykyään Suomessa eletään kuitenkin entistä elinvoimaisempaa elämää. Sankarin (2004, 16) mielestään vanhuus ei nykykäsityksen mukaan ala lähellekään 65- vuotiaana. Hänen mielestään olisikin viisasta erottaa eläkeläisyys ja vanhuus toisistaan. Toinen opinnäytetyössä tehty rajaus liittyy ikäihmisten toimintakykyyn. Toimintakyvyltään opinnäytetyömme ikäihminen osaa toimia arjen askareissa itsenäisesti eikä tarvitse ympärivuorokautista tukea ja ei omaa muistisairautta.

Vanhuus on sekä biologinen, psykologinen että sosiaalinen käsite. Vilkkö-Riihelä ja Laine (2008, 156) avaavat näkemyksiään, joiden mukaan biologisessa mielessä vanheneminen merkitsee toimintakyvyn heikkenemistä ja vähenemistä solujen kuollessa, lihasvoiman vähentyessä ja aistien toimintojen heikentyessä. Kaikki osa-alueet eivät heidän mukaansa kuitenkaan vain huonone ja hidastu iän myötä. Psykkiset toiminnot eivät heikkene vastaavalla tavalla, sillä monet kyvyt jopa lisääntyvät iän myötä kokemuksen ja laajan tietopohjan ollessa taustalla vaikuttavana tekijänä. Sosiokulttuurisesti vanhuutta tarkastellen sille ei aina aseteta virallista alkamisajan kohtaa. Jos virallista eläkeikää ei oteta huomioon, voi vanhuus tulla porras portaalta,

asteittain. Maaseudun pelloilla ja muissa raskaissa kodin alueen töissä saatetaan tehdä töitä niin kauan kuin jaksetaan, minkä jälkeen siirrytään ”tupatöihin” lapsia tai lapsenlapsia kaitsemaan.

Varsinkin biologisessa mielessä erilaiset kyvyt heikentyvät iän lisääntyessä. Kognitiiviset kyvyt kuitenkin säilyvät. Kognitiiviset toiminnot, kuten muisti, ajattelu ja kieli, säilyvät biologisia asioita paremmin. Näitä toimintoja on silti tärkeää harjoitella aktiivisesti. (Vilkko-Riihelä & Laine 2008, 162.) Harjoitteluun on olemassa monia apukeinoja ja nykyisessä tietoyhteiskunnassamme myös monia apulaitteita ja sähköisiä palveluja. Laitteet ja palvelut vaativat kuitenkin opettelua ennen siitä saadun hyödyn kokemista. Pohdiskelut ikäihmisen kyvystä ja mahdollisuuksista kokea nykyinen teknologia omakseen ovat herättäneet keskustelua.

Digitalisaatio on käsitteenä laaja ja sitä on vaikea määritellä tarkasti ja yksiselitteisesti. Se pitää sisällään teknologian ja tietotekniikan käsitteet, joita hyödyntäen isoja palvelukokonaisuuksia voidaan sähköistää ja automatisoida. Digitalisaation avulla voidaan esimerkiksi helpottaa joitain työntekijöiden työvaiheita, joissa virhemarginaalia voidaan vähentää teknologian avulla. Digitalisaatiota tarkastellaan vielä laajemmin tulevassa luvussa.

Teknologia jakautuu Hackerin (1990, 84) mukaan tarkemmin tarkasteltuna laitteisiin, ohjelmiin ja palveluihin. Teknologialla siis voidaan tarkoittaa esimerkiksi itse tietokonetta, tietokoneella käytettävää sähköpostiohjelmaa tai laskujen maksamista tietokoneen avulla. Se voidaan myös tulkita minkä tahansa taidon alan tehostamiseksi (Niiniluoto 1996 50–52).

Tietotekniikalla tarkoitamme automaattista tiedon käsittelyn ja siirtämisen välineitä sekä menetelmiä niiden käytön osaamiselle (Kielitoimisto, [viitattu 2.10.17]). Tietotekniikan yleistyttyä myös yhteiskunta-käsite sai uuden nimen. Tietoyhteiskuntakäsitteen määritteli ensimmäisten joukossa Martti Tiuri 80-luvun kirjassaan Tulevaisuus alkaa nyt toteamalla yhteiskunnan olevan tietoyhteiskunta, kun yli puolet työssä olevista ihmisistä työskentelee erityisissä tietotehtävissä (Uusitalo 2000).

2.2 Syrjäseudulla asuva ikäihminen

Otsikon ensimmäinen sana särähtää monen korvaan. Sana syrjäseutu muodostaa mielikuvia yksinäisestä paikasta, jossa ihmiset elävät syrjittyinä ja mahdollisesti onnettominkin. Vaaraman, Moision & Karvosen (2010) mukaan yksinäisyys on kuitenkin harvinaisinta maaseudulla ja yleisintä keskustassa asuvilla. Yksinäisyyttä aiheuttavat esimerkiksi sosiaalisten suhteiden vähyys, elämäntilanteiden muutokset ja terveyden heikkeneminen (Routasalo ym. 2003). Voidaan siis väittää, että syrjäseudulla asuvien ihmissuhteet voivat olla moninaisimpia, syvempiä ja kestävämpiä kuin kaupungissa asuvien. Etäisyys ihmisten välillä ei täysin korreloi sosiaalisten suhteiden tiiviyn kanssa. Heikki Haapalaisen (2012) kirjoittamassa artikkelissa syrjäseutua tutkineet yliopiston tutkijat kertovat syrjäseudun olevan asia, josta on jokaiselle ihmisellä erilainen käsitys. Vasta syrjäseudulla ollessaan voi tutkijoiden mukaan huomata, että käsitteen yksilöllisyys avautuikin monikerrokselliseksi. On syytä muistaa, että syrjäseutu määritellään usein keskustassa asuvien toimesta. Jos pienillä kylillä olisi valta määritellä asioita valtaväestölle, ehkä sana keskusta olisi aivan jotain muuta.

Syrjäseudun synonyymina voidaan pitää maaseutua tai harvaan asuttua maaseutua. Käsitteen tarkka määrittely vaihtelee. Tilastokeskuksen (Tilastokeskus, [viitattu 8.11.2017]) mukaan maaseutumainen kunta- käsite tulee siitä, että sen väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000. Maaseutumainen kunta on myös kunta, joiden väestöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4 000. Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneiden kotikunta kuuluu jälkimmäisen maaseutumainen kunta – käsitteen alle, sillä kunnan väkiluku on selvästi alle 4000. Ympäristöhallinto (2017) erittelee maaseudun vielä ydinmaaseuduksi ja harvaan asutuksi maaseuduksi. Nämä eroavat esimerkiksi siten, että harvaan asutulla maaseudulla elinkeinorakenne on yksipuolista, väestömäärältään harvaan asuttua ja jonka yleisin maankäyttöluokka on metsä tai suo. Tutkimukseen osallistuneiden kotikunta kuuluu kummankin Ympäristöhallinnon tarkemmin erittelemän käsitteen alle.

Maaseudun kehittämisen yksi suosituista ehdotuksista on Ari Ylösen (2000, 26–28) mukaan se, että tietoyhteiskunnan osaajia tulisi houkutella asumaan maaseudulle. Uuden teknologian myötä asuminen maalla, etäällä työpaikkakeskittymistä ei estä

osallistumista tietoyhteiskunnan toimintoihin tai verkossa toimiviin työ- ja harrastusyhteisöihin. Uuden teknologian avulla yhä useammalla on tulevaisuudessa mahdollisuus yhdistää perinteisen tai luonnonläheisen asuinpaikan ja uuden teknologian käytön parhaat puolet. Ruotsissa työperäinen maahanmuutto maaseutualueille on jo arkipäivää (Aarrevaara 2015, 154). Se voitaisiin tulevaisuudessa nähdä Suomesakin mahdollisuutena vahvistaa maaseudun vähenevää väestöpohjaa.

Ylönen toteaa (2000, 33), että parhaimmillaan maaseudulla toimiva tietoyhteiskunta luo työpaikkoja, houkuttelee uusia asukkaita ja lisää väen viihtymistä sekä ikäihmisten selviytymistä kotona pidempään erilaisten apuvälineiden avulla. Pahimmillaan se edistää kansan kahtiajakoa osaajiin ja osaamattomiin ja vauhdittaa maaltamuuttoa, syrjäytymistä ja hidastaa digitalisaation omaksumista omaan arkeen. Kansalaisten tulisikin olla entistä enemmän vuorovaikutuksessa teknologian kehittäjien kanssa niin, että voitaisiin luoda mahdollisimman hyvää uutta teknologiaa (Hujala & Turja 2011, 197). Yhdistäminen avaisi pienten kylien kiinnostuksen teknologiaa ja apuvälineitä kohtaan.

3 TIETOYHTEISKUNTA

Modernissa yhteiskunnassa tieto on kaikkien saatavilla. Tässä pääluvussa tarkastelemme lyhyesti, miten yhteiskunta on tällaiseen tilanteeseen päätenyt. Keskitymme erityisesti digitalisaation käsitteeseen ja lähestymme digitalisaatiota ikäihmisten näkökulmasta.

Digitalisaatio käsitteenä pitää sisällään kaikki tietotekniset ratkaisut, jotka koskevat ihmisten arkea. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan digitalisaatiota erityisesti tietoteknisten valmiuksien näkökulmasta. Tietotekniikka ja sen käyttötaidot ovat keskiössä digitalisaation kehittämisessä ja hyödyntämisessä, koska tietotekniikan käyttötaidojen puute on merkittävä riskitekijä tietoyhteiskunnassa.

3.1 Kehittynyt yhteiskunta

Teknologian kasvun myötä tieto on tullut lähes kaikkien ulottuville, mikä on johtanut yhteiskunnan muuttumiseen. Teknologian kehitys on jatkunut tehokkaana jo länsimaiden teollistumisesta lähtien, mikä on vaikuttanut yhteiskunnan kasvuun ja kehittymiseen. Teollistuminen ja sen seurauksena tullut vaurastuminen ovat johtaneet siihen, että ihmisille on tullut vuorovaikutusaukko, jota teknologia on pyrkinyt osaltaan paikkaamaan. Ennen teknologian yleistymistä kehittymisen ja kasvamisen on ajateltu olevan synonyymit toisilleen. (Kamppinen 2002, 387–388; Malaska 2002, 389–391).

Informaatioteknologian arkipäiväistymisen myötä kasvu ja kehittyminen ovat saaneet omat merkityksensä. Ennen kasvu on mielletty kehityksen edellytyksenä, koska työtä ovat tehneet ihmiset, jotka ovat lisänneet työn tehokkuutta. Teknologian myötä kehittyminen on saanut oman merkityksensä, sillä se ajatellaan jonkin puutteen korjaamiseksi tai parantelemiseksi. Teknologiset ratkaisut ovat korvanneet suuren työntekijämäärän eikä tehokkaan työn edellytyksenä ole enää määrä vaan tehokas tietojen ja taitojen hyödyntäminen. Yhteiskunta on siirtynyt tietointensiiviselle alueelle, jossa tieto on helposti saatavilla teknologian kehittymisen ansiosta (Malaska 2002, 387–397).

Tietoyhteiskuntaan on asetettu liikaakin odotuksia siitä, että se itsessään antaisi ihmisille ja esimerkiksi yrityksille mahdollisuuden toimia missä tahansa. Teoriassa on totta, että etäisyys on jo menettänyt merkitystään. Missä tahansa ja pitkienkin matkojen päästä voi päästä samojen palvelujen ääreen. Ari Ylönen (2000, 26–28) toteaa kuitenkin kriittisesti, että tietoyhteiskunta keskittää enemmän kuin hajauttaa. Kun kaupungit muuttuvat osaamiskeskuksiksi, jossa luodaan tietoa sekä sovelletaan ja innovoidaan yhdessä. Jonka vuoksi maaseudulla asuvat joutuvat reagoimaan jälkijättöisesti siihen, minkä muut ovat jo oivaltaneet ja ovat näin aina vähän myöhässä. On entistä tärkeämpää olla läsnä ja läsnäolon kautta sisäistää, oivaltaa ja ymmärtää asiat. Tämä on Ylösestä yksi monista syistä, jonka vuoksi hiljaisen tiedon ja läsnäolon merkityksen kasvua.

Yhteiskunnan tulisi muuttaa rakenteitaan siten, että tietoyhteiskunnan mahdollisuuksia pystytään hyödyntämään kaikkialla. Tietotekniikka on muuttunut paitsi työvälineeksi myös vapaa-ajan viettämisen välineeksi. Tieto- ja viestintäteknologia ovat tulleet tärkeiksi palvelujen tuottamisen välineiksi yhteiskunnalle ja tuoneet teknologian aivan uudelle tasolle. Tietotekniikan on todettu olevan niin merkittävä, että tutkijat sanovat yhteiskunnan muuttuneen tietoyhteiskunnaksi, joka näyttäytyy kansalaisille yhä enemmän kasvavana digitalisaationa. (Hietanen 2002, 405.)

3.2 Kasvava digitalisaatio

Digitalisaatio on käsite, jolle on hyvin hankala määritellä tarkkaa sisältöä. Digitalisaatio käsitteenä kokoaa alleen tieto- ja viestintäteknologian palveluita, kuten sähköisen ajanvarauksen, uutissivustot ja verkkokaupat. Digitalisaatiota voidaan pitää muoti-ilmiönä ja trendikkäänä käsitteenä. Erityisesti sote-uudistuksessa pyritään hyödyntämään digitalisaatiota. Sote-uudistuksesta ja digitalisaatiosta puhuttaessa digitalisaation käsite sisältää ajatuksen matalakynnyksisistä ja yhdenvertaisista palveluista. Digitalisaatiolla pyritään taloudellisesti kannattavampaan ja tehokkaampaan sosiaali- ja terveystalouden tarjoamiseen. (Zechner 2015, 194–196.)

Koiranen ja Räsänen (2016, 24) kuvaavat digitalisaation olevan yleiskäsite verkkoon siirtyneistä palveluista. Digitalisaatiota tulee heidän mukaansa tarkastella

myös ilmiönä. He tarkentavat digitalisaation käsittävän ilmiönä kaikki tieto- ja digitaalitekniset ratkaisut, jotka ovat tulleet lähemmäksi tavallisten ihmisten arkea. Opinnäytetyössä määrittelemme digitalisaation erityisesti matalakynnyksiseksi ja yhdenvertaistavaksi palvelujen tarjoamisen välineeksi. Digitalisaatio kätkee siis käsitteensä alle kaiken internetissä olevan, joita ikäihminen arjessaan tarvitsee: pankkipalvelut, ajanvaraukset, uutissivustot, tietojen arkistoinnit ja internetistä löytyvät käsityöohjeet.

Yhteiskunnallisesti merkittävää on, että Suomen asukasluvusta merkittävä osa on ikäihmisiä ja heidän määränsä kasvaa jatkuvasti. Suomen väestö on ikääntyvää eikä nuorempien sukupolvien väestön määrä riitä tulevaisuudessa täyttämään työntekijävajetta. Näin ollen he eivät pysty tarjoamaan tarpeeksi hoitopaikkoja ja hoitopalveluja niitä tarvitseville ikäihmisille. Yhteiskunnallisissa sosiaali- ja terveystieteellisissä strategioissa pyritään luomaan uudenlaisia vaihtoehtoja tarjoamalla palveluita suoraan kotiin ja mahdollistamalla pidempään kotona asuminen. Verkkoympäristö tarjoaa mahdollisuuksia kokeilla ja luoda uusia palveluita. Verkossa palveluista on helppo muokata henkilökohtaisia ja kohdennettuja. (Kotona asumisen tukena 2012,11–12.)

Monien tuotteiden ja palveluiden yleisimmäksi käyttömuodoksi on muodostunut digitalisaation yleistymisen aikana verkkomedia ja sosiaalinen media, joilla tarkoitetaan verkossa olevien kanavien keinoa julkaista tietoa. Julkaisija on yleensä yksittäinen ihminen tai yhteisö. Sosiaalinen media on käsite verkossa oleville sivustoille, joissa ihmiset voivat olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa verkon välityksellä. Sosiaalinen media on tarkoittaa erityisesti yhteisöpalveluja, kuten Facebook, Instagram ja Twitter sekä erilaisia sivustoja, joissa voi julkaista esimerkiksi omaa henkilökohtaista blogia. Sosiaalinen media on siis käsite sellaiselle median toiminnalle, joka pyrkii herättämään käyttäjiensä keskuudessa keskustelua. Verkkomedia sen sijaan on käsite perinteiselle informatiiviselle medialle, joka on saatavilla verkossa. Verkkomedia sivustoja ovat sellaiset uutissivustot, jossa ammattilaiset tuottavat uutisten ja artikkelien sisällön (Tilastokeskus 2014.)

Leistin (2013, 378–383) mukaan sosiaalinen media voi ennaltaehkäistä yksinäisyyttä ja lisätä onnellisuuden tunnetta. Samanlaiset vaikutukset voivat olla keskus-

telupalstoilla ja sivustoilla, joilla voi ylläpitää sosiaalista verkkoa. Sosiaalisesta mediasta voi löytää vertaistukiryhmiä ja -kokemuksia. Leist tarkoittaa digitalisaatiolla ja verkkopalveluilla sekä sosiaalisella medially voivan olevan positiivinen vaikutus esimerkiksi yksinäisiin ikäihmisiin, joiden liikkuminen on heikentynyt. Ikääntynyt voi pitää yhteyttä kaukana asuviin sukulaisiin sosiaalisen median avulla.

Internetin palvelut ovat tulleet jo niin arkipäiväisiksi, että erilaisia sivustoja ja verkkopalveluita on tuhansia. Verkkomedian ja sosiaalisen median erotteleminen toisistaan voi olla haastavaa (Tilastokeskus 2014). Näin ollen entistä tärkeämpään rooliin nousee medialukutaito. Medialukutaidon elementteinä voidaan pitää median tulkitsemista, tekstin omatuottamista, viestintätaitoja, median käyttötaitoja, tiedonhakutaitoja ja lähdekriittisyyttä. Medialukutaidossa merkittävimpiä tekijöitä on kuitenkin yleistieto ja sivistyneisyys (Medialukutaito 2015). Medialukutaidon määritelmässä nimitetään myös kulttuurinlukutaito. Sen avulla voidaan tulkita median tuottajan motiiveja; miksi teksti on kirjoitettu tai video kuvattu siten kuin se on tehty? Viestinnän sosiaalisten tekijöiden ymmärtäminen on kulttuurinlukutaitoa. Medialukutaito koskee niin perinteistä mediaa kuin verkosta löytyvää mediaakin. (Paananen 2010, 9.) Medialukutaidon puute on haaste varsinkin ikäihmisille, joista on tulossa internetin käyttäjiä. Verkossa voi liikkua väärää tietoa ja oletuksia. Medialukutaito tarkoittaa siis median jatkuvaa kriittistä tarkastelua.

Digitalisaatiolla ja sosiaalisella medially on omat haasteensa ja riskinsä. Sosiaalinen media ei korvaa fyysistä ihmiskontaktia ja aitoa kohtaamista. Digitalisaatio ja verkkopalvelut saattavat myös herättää pelkoja ja vääriä luuloja palveluista, koska monein palveluihin täytyy kirjautua omalla nimellä ja antaa palveluille henkilökohtaisia tietoja. (Leist 2013, 380.) Tietoturvallisuus ja verkkokäyttäytyminen ovat muuttuneet paljon ja vielä 2000-luvun alussa. Kouluissa ja perheissä on opetettu, että internetin palveluihin ei omalla nimellä olisi suotavaa kirjautua eikä omia henkilökohtaisia tietoja kannata levittää muille.

Digitalisaatio ja nykyiset verkkopalvelut kääntävät edeltä mainitun ajatuksen päälle. Erillisen rekisteröitymislomakkeen sijaan palveluihin voi kirjautua suoraan jo olemassa olevilla verkkopankkitunnuksilla tai esimerkiksi linkittää sosiaalisen median tunnuksen uuteen palveluun ja käyttää sitä uuden palvelun tunnuksena. Tunnuksien linkittäminen toisiinsa helpottaa ikäihmisiä aloittamaan uusien palveluiden

käyttämisen. Varsinkin muistiongelmallisilla ikäihmisillä monen eri kirjautumistunnuksen muistaminen tuottaa vaikeuksia. Toisaalta myös yhden tunnuksen linkittäminen jokaiseen palveluun altistaa ikäihmisen tietoturvariskille. Yhden tunnuksen ja salasanan tietämällä voi kiusantekijä kirjautua useaan eri palveluun. Järvinen (2017) huomauttaa blogikirjoituksessaan kaksivaiheisen todennuksen olevan ainoa tehokas tapa parantaa salasanojen turvallisuutta. Tämä tarkoittaa salasanan kirjoittamisen lisäksi puhelimeen lähetettävää koodia, jolla todennetaan palveluun kirjautuva henkilö varmasti oikeaksi. Järvisen mukaan kyseistä tekniikkaa ei kuitenkaan ole vielä yleisesti tarjolla. Haasteeksi jää myös totuttu tapa kirjata käyttäjätunnukset ja salasanat helposti havaittaviin paikkoihin, joista muut näkevät ne ja voivat käyttää niitä hyväkseen (Alastalo 2014, 8–10). Ikäihmiset saattavat kirjoittaa esimerkiksi pankkikortin taakse saatetaan kirjoittaa ylös kortin pin-koodi, jonka avulla raha-automaatista voi nostaa käteistä ja maksaa kaupassa ostoksia.

Tietokoneita ja internetiä kohtaan on paljon negatiivisia asenteita ja ennakkoluuloja. Negatiiviset ajatukset digitalisaatiota kohtaan voivat johtua varsinkin ikäihmisten kohdalla ”ei minun tarvitse osata” -asenteista ja siitä, että digitalisaatio vaatii jatkuvaa uuden oppimista ja uusien laitteiden käyttöä. (Leist 2013, 380.) Verkkopalveluiden tämän hetkinen trendi on suunnata palvelut nuorille ja aikuisille, jotka hallitsevat tietoteknisten laitteiden ja sähköisten palveluiden käytön, vaikka palveluista olisi myös hyötyä vanhemmalle väestölle. Leikaskin (Säävälä 2016) toteaa artikkelissaan, ettei nykyisenlainen teknologia palvele ikääntyvää ihmistä. Jo pelkkä tietokoneen käyttö ja verkkoon meneminen voi olla joillekin ikäihmisille ylivoimaista. Tämä voi aiheuttaa tai vahvistaa negatiivisia asenteita digitalisaatiota kohtaan. Tietoyhteiskunnassa syrjäytymisvaarassa ovat näin ollen ikääntyneet ja tietotekniikkaa käyttämättömät.

3.3 Tietoyhteiskunnan ikäihmiset

Keskeinen huolenaihe suomalaisille on syrjäytyminen yhteiskunnasta – ei vain tietoyhteiskunnasta. Anne Sankari (2004, 10–19) mainitsee riskiryhmiä, joilla on erityisen suuri vaara jäädä kehityksen ulkopuolelle. Työttömien ja vammaisten lisäksi hän

mainitsee ikääntyneet. Taustalla on huoli tasavertaisuuden toteutumisesta ja yhteiskunnan jakautumisesta. Vuonna 2017 voidaan jo konkreettisesti nähdä ennusteen olleen oikea. Tietoyhteiskuntakehitys on edennyt pisteeseen, jossa tietoteknisen laitteen, kuten tietokoneen, tablet-tietokoneen tai älypuhelimien omistaminen on lähes välttämättömyys arkisten asioiden hoitamisessa. Julkisia ja yksityisiä palveluja on jo vuosia siirretty sähköiseen muotoon. Lähes jokaisessa kärkihankkeessa mainitaan digitalisaatio ja palvelujen sähköistäminen. Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry (Eläkeliitto 2017) muistuttaakin, ettei kaikilla kansalaisilla ole mahdollisuutta käyttää tietotekniikkaa. Iän lisäksi mahdollisuuksiin vaikuttavat toimintakyvyn rajoitteet sekä taloudelliset syyt.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on taata jokaiselle oikeus saada palveluita iästä riippumatta. Tilastokeskuksen (2016) mukaan 69 prosenttia 75–89-vuotiaista ja 26 prosenttia 65–74-vuotiaista kansalaisista ei ole koskaan käyttänyt internetiä. Erityisesti siis yli 75-vuotiaat ovat siis vaarassa syrjäytyä teknologian ja tietotekniikan kehityksestä. Suomessa on 63 kuntaa, joissa vähintään puolet yli 75-vuotiaista asuu syrjäkylillä. He siis asuvat samalla kaukana asiointi-, sosiaali- ja terveystalouksista. (Yle 2016.) Suurin ongelma tai uhka digitalisaation omaksumiselle ei kuitenkaan ole internetin puuttuminen. Jo vuonna 2005 Telia-Soneran Pohjois-Suomen aluepäällikkö Kari Vanhala (Pyylampi 2005) totesi, että Suomen 2,4 miljoonasta kotitaloudesta 95 prosenttia voisi halutessaan hankkia laajakaistaliittymän. Suurin ongelma digitalisaation omaksumisessa on tietoteknisten laitteiden ja internetin käytön opettelu. Niinpä siirtyminen turvallisesta, joskin vanhentuneesta tavasta hoitaa arkipäivän asiointi uuteen aivan toisenlaiseen asiointitapaan, on ikäihmisille suuri haaste mutta joskus myös välttämätöntä. Ikääntyneillä ihmisillä täytyy tarjota mahdollisuuksia tutustua tietokoneisiin ja internetiin ja sen tuomiin mahdollisuuksiin sekä saada aiheeseen opastusta.

Ikäihmisiin liitetyt kielteiset stereotyypit heidän haluttomuudestaan oppia uutta teknologiaa kohtaan ovat ristiriitaiset. Sankarin (2004, 19) mukaan monet, ikään katsomatta, pelkäävät, mutta myös tavoittelevat uutta samanaikaisesti. Nopealla katsauksella kuka tahansa meistä voi olla haluton ja pelokas oppimaan täysin tuntematonta asiaa. Haluttomuuteen ja pelkoon vaikuttavat motivaation puuttuminen ja epävarmuus mahdollisesta hyödystä (Sankari 2004, 19).

Parhaimmillaan teknologia auttaa kestävän elämän tavoitteiden saavuttamisessa (Salo ym. 2011, 32). Pahimmillaan se voi vaikuttaa elämänlaadun heikkenemiseen tai jopa teknologiaväsymykseen ja -ähkyy. Suurimmaksi riskiryhmäksi on Talsin (2014, 55) mukaan nostettu syrjäseudulla asuvat naiset. Nouseva ja varteenotettava riskiryhmä on myös syrjäseudulla asuvat muistisairaat, jotka tarvitsevat jatkuvaa tarkkailua. Talsin poiminnan mukaan kansallinen tietoyhteiskuntastrategia lisää painetta ikäihmisten teknologiavastustamiselle. ”Hyvä elämä tietoyhteiskunnassa” vaatii strategian mukaan teknologian käyttöä, eikä hyvää elämää voi saavuttaa kieläytymällä teknologian käytöstä. Tällaiset poliittiset linjaukset lisäävät nopeasti painetta ikäihmisille uusien teknologioiden omaksumiseen ja käyttöön.

Vanhukset pitävät Alastalon (2014) mukaan tärkeänä mahdollisuutta jättää digitalisaation tarjonta hyödyntämättä. Suuri osa ikäihmisistä kokee selviytyvänsä ilman tietoteknologiaa ja toivoo yhteiskunnan säilyttävän vaihtoehtoiset tavat saada tietoa. Wessmanin ym. (2013) tutkimus tukee ikäihmisten halua säilyttää entiset tavat mahdollisina. Ikäihmiset halusivat tutkimuksen mukaan toimia usein totuttujen tapojen mukaisesti. Jauhiainen ja Kärnä (2009, 102) mainitsevat esimerkkinä puhelimen, joka on ikäihmisten tämän hetken tärkein viestintälaitte. Lankapuhelin halutaan säilyttää, vaikka heillä olikin jo matkapuhelin. Perusteluina olivat muun muassa tuttuus ja se, ettei haluttu olla aina saatavilla. Päätettäväksi jää, haluavatko yritykset rakentaa vanhentunutta laitetta uudestaan pienine muutoksineen, jotta siirtyminen uuteen teknologiaan olisi mahdollisimman tuttua ja mukavaa? Vai olisiko kustannustehokkaampaa ja kokonaisvaltaisempaa perehdyttää ja opettaa ikäihmisille tietotekniikan käyttöä ja sen tuomia mahdollisuuksia? Esimerkkinä toiminut matkapuhelin on mahdollista asettaa äänettömälle tai sulkea väliaikaisesti, jolloin ei olla saatavilla. Silti sitä voi, siinä missä lankapuhelinta ei, tarpeen tullen käyttää milloin ja missä haluaa.

Digitalisaatiota vastaan syntyy myös muutosvastarintaa. Muutosvastarinta voi olla tiedostetusti tai tiedostamattomasti motivoitua. Tiedostamattoman muutosvastarinnan toimet voivat perustua väärään tietoon, heikkoon koulutukseen tai syvään juurtuneisiin tapoihin ja rutiineihin. Tiedostamaton muutosvastarinta aiheuttaa vaikeuksia, koska vastustajat uskovat olevansa täysin syyttömiä vastarintaan. Ikäihmiset saattavat kokea esimerkiksi haluavansa vain elää totuttua arkea eivätkä vastustavansa muutosta. Myös tiedostetusti motivoitu muutosvastarinta on myös haastavaa,

sillä muutoksen vastustajat ottavat kantansa ensin harkittuaan muutosta. He saattavat tavoitella omaa etuaan. He voivat olla myös väärin informoituja. Muutosvastarintaa tekevien mielipide on kuitenkin tärkeää kuulla, sillä mikäli heitä ei kuunnella, muutosvastarinta voimistuu. (O'Connor 1993, Ylösen 2015, 4 mukaan.)

3.4 Ikäihmiset tietotekniikan käyttäjinä

Älylaitteiden ja tietokoneiden käyttö edellyttää ikäihmisiltä yhä enemmän tietotekniikan taitoja. Älylaitteilla tarkoitamme tietokoneita, tabletteja sekä älypuhelimia. Valtiovarainministeriön (Digitalisaatio, [viitattu 10.8.2017]) digitalisaatiota koskevan verkkosivun mukaan tietotekniikan avulla ikäihmisille pystytään tarjoamaan entistä paremmin palveluita älylaitteiden ja ikäteknologisten sovellusten myötä, kun digitalisaatio arkipäiväistyy. Digitalisaatiolta odotetaan, että sen avulla pystytään takaamaan eläkeläisille hyvinvointia ylläpitäviä palveluita ja että eläkeläinen pystyisi pitämään itsensä virkeänä tietotekniikan avulla. Toisaalta valtiovarainministeriön näkökulmaa tukee Laihon (2011) lisensiaattitutkimus, jonka mukaan jotkut ikäihmiset kokevat tietotekniikan siltana sukupolvien välillä ja elämää helpottavana välineenä, joka mahdollistaa yhteydenpidon ja uudenlaisia vapaa-ajan viettotapoja. Jauhiaisén ja Kärnän (2009, 105) Finnish journal of eHealth and eWelfare -lehdessä kirjoittamassa artikkelissa kuitenkin todetaan, että ikäihmiset kokevat puutteita tietotekniikan taidoissaan.

Ikäihmiset eivät välttämättä halua tai koe tarvetta opetella käyttämään tietotekniikkaa, mutta toisaalta ikäihmiset tiedostavat tietotekniikan taidot tärkeiksi. Tietotekniikan taitoja haluttaisiin oppia ikäisiltään, tutuilta ja samassa tilanteessa olevien kanssa. Kaikkein eniten toivotaan apua läheisiltä, mikä voi vähentää ikäkuilun kasvamista. Joskus tietotekniikka koetaan kuitenkin liian haasteelliseksi. Joissain tilanteissa tietotekniikan taitojen opetteluun ei vain ole aikaa tai ajankäyttö tietotekniikan opetteluun koetaan hukatuksi ajaksi. (Alastalo 2014, 22–23.)

KäKäTe-projektin toteuttamassa tutkimuksessa on todettu, että ikäihmiset käyttävät tietokonetta ja internetiä samoihin tarkoituksiin kuin kaikki muutkin. Osa ikäihmisistä pelaa videopelejä tietokoneella, hoitaa pankkiasioitaan, varaa matkoja sekä tekee

ostoksia internetissä. (Intosalmi, Nykänen & Stenberg 2014, 17.) Sähköisten palveluiden käyttäminen on todennäköisesti lisääntynyt ikäihmisten keskuudessa, sillä palveluita on siirtynyt vuoden 2014 jälkeen yhä enemmän kivijalkapalveluista verkkopalveluihin.

Ikääntyvä väestö tulee huomioida verkkopalveluiden suunnittelussa. Esimerkiksi verkkosivuista voidaan tehdä esteettömiä ja helposti käytettäviä. Esteettömyydellä tarkoitamme verkkoesteettömyyttä, joka tarkoittaa helposti käytettävää sivustoa, jossa esimerkiksi kirjasinkoko ja klikattavat painikkeet ovat tarpeeksi isoja ja selkeitä. Esteettömyys lisää käyttömukavuutta sekä käytettävyyttä.

Wessman ym. (2013, 20–26) ovat todenneet, että teknologialla voi parhaimmillaan olla merkittäviä ja positiivisia vaikutuksia ikäihmisen elämässä. Heidän mukaansa ikäihmisten mielipiteet tietokoneista jakautuvat kahtia. Toiset haluavat oppia käyttämään tietokoneita ja toiset eivät. Tietokonetta halutaan oppia käyttämään sen tarjoamien palveluiden ja mahdollisuuksien vuoksi. He tarkentavat, että se osuus, joka ei koe tarpeelliseksi opetella käyttämään teknologiaa tai nimenomaan tietokonetta, kokee tietokoneen käytön opetteluun vaativan liikaa aikaa. Perusteluiksi he kertovat verkkopalvelujen ja tietokoneiden jatkuvan kehityksen ja nopean vauhdin. Kun ikäihminen ehtii opettelemaan yhdenlaista käyttöliittymää, niin se saattaa muuttua jo seuraavassa päivityksessä.

Noora Talsin (2014, 69–70) mukaan ikäihmiset suhtautuvat tietokoneisiin ja teknologioihin eri tavalla riippuen ihmisen omista tarpeista. Aika ajoin tietotekniikan taidot koetaan turhiksi, jos tietotekniset palvelut eivät tarjoa minkäänlaista hyötyä käyttäjälleen. Talsin mukaan myös asuinpaikkakunnalla, koulutuksella, iällä ja sukupuolella on merkitystä suhtautumiselle teknologiaan. Hänen mukaansa teknologiaan voi suhtautua vastustamalla sitä, jättäytymällä teknologian käytöstä syrjään, pysymällä sen käytössä kiinni tai aktiivisesti innostamalla teknologian mahdollisuuksista ja käyttötarkoituksista. Suhtautumistavat eivät kuvaa henkilöitä vaan suhtautumista tiettyihin teknologioihin. Tämä tarkoittaa, että henkilö saattaa suhtautua pöytäkoneen käyttöön positiivisesti, mutta samalla vieroksuu tablet-tietokoneen käyttöönottoa.

Teknologiaa on helpompi alkaa käyttämään silloin, kun sen käyttäminen on mukavaa ja se vastaa käyttäjänsä tarpeisiin. Teknologian käyttö muuttuu mielekkääksi silloin, kun teknologian käyttäjä verkostoituu toisten teknologian käyttäjien kanssa. Vertaistuki ja verkostoituminen motivoivat opettelemaan lisää teknologian käytöstä. Yksi merkittävimpiä motivaattoreita uuden oppimiseen onkin henkilökohtainen uteliaisuus uusia laitteita kohtaan. (Talsi 2014, 76.)

Oppimista helpottaa laitteiden helppokäyttöisyys, jota voidaan lisätä erilaisilla tavoilla. Yksi laitteiden käyttöä helpottava tapa on mahdollistaa selkokieliisyys. Selkokieliisyys tulisi ottaa huomioon jo verkkosivujen ja laitteiden suunnittelussa. Tämä näkyy verkkosivuilla esimerkiksi isoina painikkeina sekä helposti ymmärrettävänä ja pelkistettynä äidinkielenä. Selkokieliisyyttä voidaan hyödyntää verkkosivujen suunnittelussa ja käyttöliittymän käytössä. Verkkomedioissa selkokieliisyys on silti vaikeampi toteuttaa kuin painetuissa medioissa, koska verkkomedioita käytetään useilla eri laitteilla ja näkymät sivustoihin vaihtelevat laitteesta riippuen. Paljon tietoa sisältävät sivustot sekä sellaiset verkkosivut, joissa tieto on monen klikkauksen takana, saattavat olla erittäin hankalia ymmärtää selkokieltä käyttävälle kohderyhmälle. (Selkokeskus 2015a; Selkokeskus 2015b.) Ihmisillä saattaa olla niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin haasteita käyttää tietotekniikkaa. Zechner (2015, 197) painottaa, että käyttäjien, joille tuotetta suunnitellaan, tulee olla itse mukana suunnittelussa ja tuomassa esiin kohderyhmälle ominaisia haasteita.

4 OPPIMINEN

Oppimista tarkasteltaessa ikäihmiset unohdetaan usein. Heidän oletetaan jatkavan nuoruudessaan opittujen tapojen mukaista elämää eikä heitä pidetä varsinaisesti uuden oppijoina. Kuitenkin myös ikäihmiset oppivat. Usein ajatellaan, että lapsuudessa opitaan parhaiten, samalla kun kolmekymppisen aikuisen ei enää oleteta aloittavan uuden instrumentin opettelua.

Tässä luvussa käydäänkin läpi, miten uuden oppimista syntyy ja mitkä siihen vaikuttavat niin positiivisessa, kuin negatiivisessa mielessä. Oppimisesta voidaan olla monta mieltä ja myös siitä, miten eri ikäiset ihmiset oppivat parhaiten. Luvussa esitelläänkin yleisimmät oppimisteoriat. Lopuksi keskitytään erityisesti ikäihmisen motiiveihin oppia uutta.

4.1 Oppimiseen vaikuttavat asiat

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ympäristön sekä muiden ihmisten kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle (Opetushallitus 2016, 20–22). Oppimisessa on kyse toiminnan ja ajattelun pysyvästä muuttumisesta ennalta asetettujen tavoitteiden suuntaan. Usein opetus johtaa oppimiseen, mutta ei aina. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimateriaalit a.) Syitä voi olla monia, kuten esimerkiksi ikä. Oppimista voi tapahtua myös ilman varsinaista opetusta. Oppimista voi tapahtua sekä tieto-, taito- että asennealueilla. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Uusia asioita oppiessa aivoihin syntyy uusia muistijälkiä. (Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimateriaalit a., [viitattu 22.8.2017]) Kun uutta asiaa toistetaan usein, se muuttuu alitajuiseksi, mikä ilmenee rutinoitumisena (Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimateriaalit b, [viitattu 22.8.2017]).

Opittujen asioiden tunnistaminen, soveltaminen, ongelmanratkaisu, luovuus, arviointi ja mieleen palautus, ovat oppimisen erilaisia tasoja (Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimateriaalit b, [viitattu 22.8.2017]). Se, paljonko ihminen oppii, on kyöksissä siirtovaikutuksen käsitteeseen. Siirtovaikutuksessa aikaisemmin opittu asia voi helpottaa toisen asian oppimista (Terve koululainen, [viitattu 10.8.2017]).

Esimerkiksi älypuhelimien käyttö helpottaa tablet-tietokoneen käyttöönotossa, koska tyyli navigoida ja käyttää kumpaakin laitetta on sama. Myöhemmin opittu asia voi myös parantaa aiemmin opitun asian suoritusta. Älypuhelimien ja tablet-tietokoneiden rutiininomaisen käytön jälkeen autonavigaattorin käyttö kosketusnäytön avulla ei enää olekaan vaikeaa.

Aiemmin opittu taito voi myös hankaloittaa ja häiritä uuden taidon oppimista, jolloin siirtovaikutus on negatiivinen. Tablet-tietokoneen sujuva käyttö ei välttämättä helpota älypuhelimien siirtymistä, koska näyttö ja näytöllä olevat kuvakkeet ovat pienempiä. Älypuhelimia ei välttämättä olekaan niin mielenkiintoista ottaa enää käyttöön. Ikäihmisillä pelko uuden laitteen osaamattomuudesta korostuu, jos laite on erilainen kuin vanha. Opittu taito ei siis aina siirry uuteen ympäristöön. (Terve koululainen.[viitattu 10.8.2017])

Uusien taitojen ja asioiden oppiminen on tilannesidonnaista, joten niitä kannattaa harjoitella ja käyttää erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä (Terve koululainen, [viitattu 10.8.2017]). Tietokonekurssin suoritettua on tärkeää käyttää ja kokeilla opittuja asioita myös kotiolosuhteissa, harrastuksissa ja töissä. Kun taitoa oppii käyttämään monipuolisissa tilanteissa, opittu asia alkaa sujua ja harjoittelu on mukavaa. Myönteiset tunnekokemukset edistävät oppimista (Opetushallitus 2016, 20). Samalla varsinkin tietotekniikan harjoittelussa onnistunut oppimisprosessi tuottaa aina uutta sovellettavaa tietoa ja uusia kokemuksia, jotka voivat olla avuksi seuraavassa oppimistilanteessa (Interaktiivinen oppiminen, [viitattu 30.8.2017]). Tätä kutsutaan kokemukselliseksi oppimiseksi. Epäonnistunut oppimiskokemus puolestaan vähentää harjoitteluintoa ja motivaatiota yrittää uudelleen. Ikäihmisen kohdalla aiempaa kokemusta tietotekniikasta ei aina ole ollut. Epäonnistumisen mahdollisuus, olipa se sitten pieni ja mitätönkin, on olemassa ja voi vaikeuttaa ikäihmisten uuden oppimista. Monipuolisen harjoittelun jälkeen uudesta asiasta tai taidosta tulee yhtenäinen kokonaisuus, jonka ymmärtää ja jota voi käyttää monissa eri asiayhteyksissä. Facebook-keskustelun aikana voi vastausta odottaessa lukea myös uutisia.

4.2 Oppimisteoriat

Kasvatustieteissä puhutaan kolmesta pääoppimisteoriasta. Niitä ovat behavioristinen, humanistinen ja kognitiivinen oppimisteoria. Nykyisen tietoyhteiskunnan ja erityisesti tietokoneopetuksen aikana on kuitenkin noussut suurempaan rooliin myös konstruktivistinen oppimisenäkemys. Oppimisteorioita sovelletaan usein lastenoppimiseen, ne pätevät silti yhtäläillä ikäihmisten oppimiseen.

Behavioristisessa teoriassa ihmisen oletetaan olevan passiivinen, ympäristönsä tuote, jossa ainoastaan näkyvä käyttäytyminen on tarkastelun arvoista. Oppimisessa korostuu oppijan ulkoinen säätely, toistuvuus ja mekaanisuus. Oppijoiden tunteita ei oteta huomioon. Behavioristisessa opetuksessa korostuu motivoinnin, tarkan suunnittelun ja välittömän arvioinnin tärkeys. Käytöstä säädellään hyvällä ja huonolla palautteella. Tavoitteena opetuksessa on muistitiedon oppiminen. (Interaktiivinen oppiminen, [viitattu 30.8.2017]; Tuomola & Maijanen 1999.) Tällainen behavioristinen oppimiskäsitys on havaittavissa esimerkiksi tietokoneen käytön alkeiskurssilla, jossa opetellaan avaamaan tietokone, kirjautumaan sisään ja sulkemaan tietokone käytön jälkeen.

Siinä, missä behaviorismissa muistitieto on yksi päätavoitteista, on se humanistisessa oppimisteoriassa vain oppimisen väline. Humanistisessa teoriassa esimerkiksi tietokoneen käyttöä opiskelevan ikäihmisen kokonaispersoonallisuuden kasvattaminen on tärkeässä roolissa. Humanistisen teorian mukaan ihmisellä on luontainen tarve toteuttaa itseään. Ohjaajan rooli on olla tässä eräänlainen auttaja ja sivustaseuraaja, joka asettaa ainoastaan välttämättömät rajat ja suunnat. Tavoitteet ovat kunkin persoonan yksilöllisiä tavoitteita. Yksi ikäihminen haluaa saada varmuutta tietokoneen käynnistämiseen, samalla kun toinen keskittyy sähköpostin käytön opetteluun. Arvioinnissa pyritään välttämään behavioristista muihin vertaamista. Itsearviointi korostuu, sillä yksi oppimisen mittareista on kokemuksellisuus ja oma arvio siitä, mitä osa-aluetta tulisi vielä parantaa. (Tuomola & Maijanen 1999; Pitkänen 2010.)

Kognitiivisessa teoriassa oppimisen tavoitteena on oppimisen, ajattelun, itsearvioinnin, ongelmanratkaisun ja muun monimutkaisen tietämyksen kehittäminen. Oppija

on teorian mukaan aktiivinen ja voi vaikuttaa oppimiseensa harjoittelemalla ja käyttämällä oppimisstrategioita ja -taktiikoita. Toimintatapojen valintaa ja tavoitteiden asettamista ohjaavat aikaisemmat kokemukseen perustuvat tiedot ja taidot eli skeemat sekä näiden avulla tehdyt havainnot. Oppija konstruoi kuvan ulkoisesta maailmasta ja vertaa tätä kuvaa aikaisempiin tietoihin ja kokemuksiin ja yrittää siten löytää selityksiä eri ilmiöille. Oppimista pidetään tämän oppimiskäsityksen mukaan yhtenä ihmisen toimintaprosessina. (Tuomola & Maijanen 1999; Pitkänen 2010.)

Konstruktivismissa oppiminen nähdään laajasti ottaen aktiivisena tietojen, merkityksien ja käsityksien rakentamisena (Laru 2012). Tieto on aina yksilön tai yhteisön itsensä rakentamaa ja tiedon muodostaja, oppija, on prosessissa aktiivisena toimijana havaintojen ja uuden tiedon tulkitsijana esimerkiksi aikaisemman tietämyksensä ja kokemustensa pohjalta. Oppija nähdään omaa toimintaansa aktiivisesti suunnittelevana ja toteuttavana yksilönä, joka käsittelee itselleen asettamia tavoitteita tietoisesti ja itsenäisesti. Näkökulman mukaan oppija rakentaa yksin tai muita kanssaoppijoita hyödyntäen sisäistä mallia, representaatiota oppimisestaan ja kokemuksestaan, mutta tämä sisäinen malli tulisi voida tehdä myös näkyväksi, ulkoistaa ja käsitteellistää. Oppimistilanteen sosiaaliset ja fyysiset tekijät vaikuttavat tiedon muodostumiseen. Oppimistehtävän aitoa onnistumista on voitava kokeilla todellisessa tilanteessa. (Interaktiivinen oppiminen; Vuopala, [viitattu 30.8.2017]; Tuomola & Maijanen 1999; Pitkänen 2010.) Esimerkkinä voidaan käyttää tietokonekursseja, jonne suositellaan otettavan mukaan oma tietokone. Tällöin varsinkin ikäihmisen oppimistilanne on hänelle luontevin ja opittu asia jää parhaiten mieleen. Jos kurssilla käyty asia toteutetaan kurssitietokoneella, voi käydyn asian kokeileminen kotona päätyä epäonnistumiseen tietokoneen ollessa erilainen. Toisin sanoen tehokkaan oppimisen kannalta on tärkeää, että laitteita opetellaan käyttämään aidoissa tilanteissa.

4.3 Ikääntyneen oppiminen

Kognitiivisten taitojen pysyessä kauan hyvänä, on ikäihminen täysin kelvollinen oppimaan uutta. Usein ikäihmistä ei kuitenkaan nähdä niinkään uuden oppijana, vaan

avustajana nuoremmilleen, jotta he voisivat oppia. Kuka opettaa ikäihmistä nopeasti kehittyvässä tietoyhteiskunnassa?

Senioriopiskelijat tarvitsevat heille suunnattua materiaalia ja opetusmenetelmiä siinä missä muutkin ikäryhmät. Siinä, missä leikki on lapsille paras oppimisympäristö, tarvitsevat myös iäkkäämmät uuden oppimiselle usein syyn ja tavoitteen (Helenius & Korhonen 2008, 109). Ikäihminen ottaa teknologiaa käyttöön vasta, kun se vastaa arjen todellista tarvetta ja siitä saa suoraa hyötyä (Alastalo 2014, 13). Uuden teknologian käyttöönotto ja opettelu ovat parhaita silloin, kun laitetta on itse haluttu käyttää ja se on käyty itse hankkimassa. Teknologiaa ja tietoyhteiskunnan sähköisiä uudistuksia vastustavista ikäihmisistä viimeiset saattavat lähteä uuden opiskeluun vasta sitten, kun kyllin moni kriittinen palvelu sähköistetään, eikä vanhaa vaihtoehtoa enää ole.

Antamalla ikäihmisille mahdollisuus oppia uutta ja kertailla sitä rauhallisella tahdilla ilman suorituspaineita sekä antamalla heidän käyttää entistä tietoa uuden soveltamisessa, uuden asian oppiminen onnistuu hyvin. Rauhallinen oppiminen ja opetus tyyli ei kuitenkaan tarkoita, että oppimistilanteen täytyisi tapahtua aina samalla kaavalla. Opetustilanteiden vaihteleva käyttö tarjoaa eri tavoin oppiville onnistumisen kokemuksia (Opetushallitus 2016, 38). Joillekin konstruktivistinen tyyli, erityisesti sosiaalinen konstruktivismi lisättyinä yhteisölliseen oppimiseen, toimivat parhaiten (Vuopala, [viitattu 30.8.2017]). Tällöin olennaista on sosiaalinen vuorovaikutus ja oppimisympäristö. Siinä tiedon konstruointi nähdään pääosin sosiaalisena tapahtumaketjuna ja oppimisprosessin pääpaino onkin yhteisöllisessä ja sosiaalisessa toiminnassa. Teknologian kokeileminen kaikessa rauhassa tutustuttaa ja muuttaa asenteita myönteisemmiksi. Palkitsevat oppimiskokemukset ja uuden opitun asian sujuva käyttö innostavat Alastalon (2014, 13) tutkimuksen mukaan ikäihmiset teknologian ostoksille. Kun uuden teknologian käyttäminen onnistuu, ovat ikäihmiset uskollisia asiakkaita. Ikäihmiset voisivat jopa olla innovaatioiden luoja, jos heidän teknologiaperehdytykselleen asetetaan yhtä kova arvo kuin nuorille ikäluokille.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään läpi, mitä tutkimusmenetelmiä käytettiin, millä tavoin aineisto kerättiin ja kuinka aineisto analysoitiin. Lisäksi käymme läpi opinnäytetyön luotettavuuteen ja pätevyyteen liittyviä asioita. Kappaleen lopussa pohditaan opinnäytetyön eettisyyttä, tutkimuksen tavoitetta ja tutkimuskysymyksiä.

5.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tavoite tutkimuksessa oli selvittää, mitä ajatuksia ja odotuksia syrjäseudulla asuvilla ikäihmisillä on digitalisaatiota kohtaan. Miten he kokevat muutoksen ajan, missä kivijalkaliikkeiden määrä vähenee, palvelut vähentävät toimipisteitään ja muuttuvat sähköisiksi palveluiksi? Tutkimuskysymyksien avulla haluamme nostaa esille mahdollisia ilmiöitä, joita haastatteluissa nousee esiin. Tuomme tuloksissa esiin myös tapoja mihin ikäihminen käyttää tietotekniikkaa.

Tutkimuskysymyksemme:

- Minkälaisia ajatuksia sähköisten palveluiden käyttäminen herättää?
- Miten sähköisten palveluiden arkipäiväistyminen näkyy syrjäseudulla?
- Mitä ajatuksia ja odotuksia ikäihmisillä on digitalisaatiota kohtaan?

Ensimmäisen kysymyksen avulla pohdimme ikäihmisten yleistä suhtautumista tietotekniikkaan ja siihen, miten he ovat omaksuneet muutoksen, jossa kivijalkapalvelut ovat siirtymässä osittain tai kokonaan sähköisiksi palveluiksi. Toisen kysymyksen avulla halutaan herättää ikäihmisten ajatukset tähän hetkeen ja pohtia, miten digitalisaation tuleminen ja kivijalkapalveluiden väheneminen näkyvät heidän arjessaan. Kolmannella tutkimuskysymyksellä halutaan siirtää katse tulevaisuuteen ja antaa ikäihmisille mahdollisuus kertoa ääneen se, mitä he toivoisivat tulevaisuuden muutoksien tuovan tullessaan.

5.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu

Käytimme opinnäytetyössämme tutkimusmenetelmänä laadullista tutkimusta eli kvalitatiivista tutkimusta. Haastatteluidemme pohjana käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puolistrukturoidulle, eli puolistandardisoidulle haastattelulle on tunnusomaista, että kysymykset ovat kaikille samat, vaikka tarkat sanamuodot voivat vaihdella. Kysymysten taustalla ovat ennalta valitut teemat. (Hirsjärvi 2001, 47.) Saimme haastateltaviksemme kuusi vapaaehtoista eläkkeellä olevaa henkilöä, jotka asuvat Etelä-Pohjanmaalla pienellä paikkakunnalla, josta palvelut ovat siirtymässä suuremmille paikkakunnille sekä kasvukeskuksiin. Haastateltavat olivat syntyneet vuosien 1939–1951 välillä ja kaikki ovat olleet eläkkeellä jo useamman vuoden. Haastateltavat ovat kaikki olleet erilaisissa ammateissa. Kaikkia haastateltavia yhdisti Eläkeliitto, jonka toiminnassa jokainen oli aktiivisesti mukana. Eläkeliitto toimi yhteistyökumppanina haastateltavien saamisessa.

Laadullisessa tutkimuksessa on tunnusomaista, ettei haastateltavilta saada suoraa vastausta esimerkiksi siihen, millainen jokin ilmiö on. Sen sijaan haastateltavat kuvasivat ilmiötä omasta näkökulmastaan ja samalla jokainen antoi sellaista tietoa, jota muut eivät välttämättä ole antaneet. Kaikki annettu tieto täytyi kuitenkin punnita ja analysoida. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa syntyy niin sanottuja arvoituksia, jotka pyritään selittämään ja ratkaisemaan saatujen tutkimustietojen perusteella. Kvalitatiivinen tutkimus mahdollistaa useamman näkökulman arvioimisen. (Alasuutari 2011, 48–50.)

Puolistrukturoitu teemahaastattelu sopi tutkimuksemme toteuttamiseen, koska se mahdollisti ilmiön tarkastelemisen laajemmasta näkökulmasta verrattuna täysin strukturoituun haastatteluun, jossa kysymykset ovat järjestyksessä ja sanatarkasti kaikille samoja (Hirsjärvi 2001, 48). Koimme, että aihe voi herättää hyvin erilaisia reaktioita, joidenka taustalla vaikuttavat erilaiset syyt. Puolistrukturoitu teemahaastattelu mahdollisti haastattelut, joidenka avulla pystyttiin tarkastelemaan reaktioiden ja syiden taustatekijöitä.

Haastattelut toteutettiin haastateltavien kotona, minkä koimme vaikuttavan positiivisesti haastatteluiden kulkuun. Koimme, että tällöin haastateltavilla oli turvallinen ja tuttu ympäristö, mikä vaikutti poistavan jännitystä haastattelutilanteesta ja näin ollen

haastateltavat rohkaistuisivat pohtimaan aihetta laajemmin. Osa haastateltavista oli meille jo entuudestaan tuttuja vuoden takaiselta tietokonekurssilta, joka osaltaan poisti jännitystä.

Meidän haastatteluissamme ennalta sovitut teemat olivat tietotekniikan käyttö, yleistyvä digitalisaatio ja miten niihin suhtauduttiin. Kysymysrunkona oli kahdeksan pääkysymystä, joilla herätimme keskustelua tietyistä aiheista. Pääkysymyksemme perustuivat teemojen lisäksi tutkimuskysymyksiimme. Haastattelurunko löytyy liiteluettelosta (Liite 1). Haastattelut etenivät kahdeksan pääkysymyksen avulla, joihin haastateltava sai vastata avoimesti oman mielensä mukaan. Haastattelut eivät olleet sidoksissa valmiisiin vastausvaihtoehtoihin. Pääkysymyksiin haimme syventävää tietoa tarkentavien lisäkysymysten avulla. Tavoitteena jokaisessa haastattelussa oli esittää kysymysrunkona olleet kahdeksan kysymystä.

5.3 Aineiston analysointi

Keräämämme tiedon analysointi perustuu sisällönanalyysiin. Siihen sisältyy väljänä teoreettisena viitekehyksenä niin kirjoitettujen ja kuultujen, kuin myös nähtyjen asioiden sisältöjen analysointi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Aineistona meillä on nauhoitettu teemahaastattelu, josta kirjoitimme ylös havaintoja ja huomioimme ilmeitä ja eleitä nähdyn perusteella. Apuna käytämme myös esitietolomaketta, josta saimme selville haastateltavien iän, ammatin ennen eläkeköitymistä ja maantieteellisen sijainnin.

Käytämme analysoinnissa tutkija Timo Laineen jo vuosia sitten luomaa runkoa analysoinnin etenemiseksi. Periaate rungossa on sama, vaikka prosessivaiheet ovat Tuomen ja Sarajärven (2009, 91–92) mielestä vuosien aikana hieman muuttuneet. Ensimmäiseksi on päätettävä, mikä aineistossa kiinnostaa ja tehtävä siitä vahva päätös. Tämän jälkeen aineisto käydään läpi ja sieltä erotetaan asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseen. Tässä opinnäytetyössä aineiston läpikäyminen tarkoittaa pääosin haastatteluiden litterointia ja sieltä mielenkiintoisten ilmiöiden huomioimista. Tärkeä vaihe seuraavaksi on jättää kaikki muu aineisto pois tutkimuksesta ja kerätä valitut kohdat yhteen ja luokitella, teemoitella tai tyypitellä se aineisto, jota alkaa analysoida. Lopuksi valitusta aineistosta kirjoitetaan yhteenveto.

Tutkimushaastattelu on teemahaastattelu, joten myös aineisto teemoitellaan ja luokitellaan. Aineistosta siis etsitään pelkistettyjä ilmauksia, etsitään samankaltaisuuksia, yhdistetään ne ja luodaan sitten alaluokkia, joista myöhemmin luodaan yläluokkia ja lopulta pääluokkia. Ennen tulosten keräämistä on syytä pohtia, hakeeko aineistosta samanlaisuuksia, erilaisuuksia, vai kumpiakin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 109).

Analysoinnin tarkoituksena on luoda sanallinen sekä selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja lisätä hajanaisen aineiston informaatioarvoa tekemällä siitä mielekästä ja selkeää luettavaa. Informaatioarvon lisäys auttaa tekemään selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Opinnäytetyössämme Timo Laineen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92) kehittänyt runko näyttöäytyi työvaiheissa siten, että aluksi listasimme alkuperäisistä kommentteista pelkistetyt ilmaukset, jotka luokittelimme teemoittain. Teemoittelua helpotti erityisesti se, että olimme rakentaneet haastattelurunkomme teemahaastatteluksi, jossa tietyt teemat tulivat tietyissä kohdissa käsitellyiksi. Teemoittelun avulla saimme tehtyä alaluokkia, joista kokosimme yläluokkia ja jotka vielä teemoiteltiin pääluokiksi. Pääluokista tuli samalla tutkimustuloksiemme otsikot. Analysointivaiheessa koimme etuudeksemme työparityöskentelyn, jossa saimme ääneen pohtia, millaista tietoa mikäkin kommentti antaa ja miten saatua tietoa tulkitaan.

Ala-, ylä- ja pääluokkien muodostumisen jälkeen pystyimme analysointivaiheessa tuomaan ilmi määrällisesti eniten vastauksia keränneet teemat. Osa vastauksista koettiin merkittäväksi tutkimustulokseksi myös sen perusteella, monestiko siihen oli viitattu haastattelujen aikana. Esimerkiksi tietotekniikan käyttötarkoituksia rikastutti se, että useat haastateltavat kertoivat monta erilaista käyttötapaa tietotekniikalle. Perusteluiden määrällä ja laadulla oli siis yhteys siihen, miten merkittäväksi jotkin vastaukset tuloksissa muodostuivat.

5.4 Luotettavuus ja pätevyys

Tutkimuksen luotettavuudesta ja pätevydestä käytetään käsitettä tutkimuksen validiteetti. Yleisesti tutkimuksen validiteettia tarkastellaan tutkimuksen tuottaman tiedon avulla. Tutkimusvaliditeetin mukaista toimintaa on, etteivät tutkijat ala analysoida esimerkiksi haastattelumateriaaleja sellaisen tiedon pohjalta, jonka viitekehukseen he eivät ole perehtyneet. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2007.)

Opinnäytetyössämme analysointia helpottaa työparityöskentely, joka mahdollistaa kriittisen haastatteluista saatujen materiaalien tarkastelemisen ja analysoimisen. Lisäksi työparityöskentelyn voidaan katsoa lisäävän tutkimuksen reliabeliutta, sillä Hirsjärvi ja Hurme (2001, 186) määrittävät reliabeliuden myös siitä näkökulmasta, jos kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen, tulos on todennäköisesti toistettavissa. Heidän mukaansa on epätodennäköistä, että kaksi ihmistä tulkitsee kolmannen osapuolen sanoman täysin samalla tavalla, sillä jokainen tulkitsee kuulemansa omien kokemusten ja omien lähtökohtien kautta. Jos kaksi tutkijaa päätyy samaan tulkitatapaan, tutkimustulos voidaan heidän määrittelynsä kautta katsoa olevan reliabeli.

Tutkimusmenetelmämme laadullinen tutkimus mahdollisti tutkittaville paremman mahdollisuuden perustella vastauksiaan sekä mahdollisti keskustelun siitä, miksi ilmiö herättää sellaisia ajatuksia kuin se herättää. Tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että tutkijat eivät ohjaa tutkimustulosta tai piilottele tutkimustulokseen vaikuttavia tietoja.

Tutkimusotantamme, kuusi eläkkeellä olevaa henkilöä, on verrattain pieni otanta/määrä haastateltavia, mutta se katsottiin riittäväksi, sillä kaikki kuusi ovat oman paikkakuntansa Eläkeliitossa aktiivijäseniä ja ovat kohdanneet ilmiön myös auttajan näkökulmasta. Heillä on melko tarkka kuva siitä, miten muut paikkakunnalla olevat ikäihmiset ilmiön kokevat.

5.5 Tutkimuksen eettisyys

Olemme pyrkineet toteuttaneet tutkimuksemme hyviä tutkimuskäytänteitä silmällä pitäen. Käytänteet ovat opetus- ja kulttuuriministeriön alla toimivan tutkimuseettisen neuvottelukunnan ja suomalaisen tiedeyhteisön luomia. Hyvien tutkimuskäytänteiden perusajatus on kannustaa luotettavaan ja rehelliseen tutkimustyöhön sekä vähentää tutkimustyöhön kohdistuvaa laiminlyöntiä ja tutkimustulosten harhaanjohtavaa ilmoittamista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 4.)

Perehdyimme opinnäytetyömme aiheeseen ennen sen tekoa ja otimme selvää aiheeseen liittyvistä tutkimuksista. Olemme toimineet opinnäytetyöprosessin aikana avoimesti ja vastanneet toiminnastamme niin kouluorganisaatiolle sekä haastateltaville. Opinnäytetyön viitekehyksessä lainattujen tutkijoiden työtä arvostettu ja heidän tutkimuksiinsa on viitattu sovittujen käytänteiden mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Tutkimuseettisen lautakunnan mukaan (2012, 6–7) tutkimustyön on oltava rehellistä ja avointa, mikä tarkoittaa, että tutkimuksessa kaikki haastatteluissa esille tulleet, aiheeseen liittyvät näkökulmat analysoidaan ja raportoidaan. Sen lisäksi hyvissä tutkimuskäytänteissä korostetaan lupien hankkimista sekä avointa tiedottamista tutkimukseen osallistuville osapuolille. Toteuttamassamme tutkimuksessa haastateltavat saivat allekirjoitettavaksensa laatimamme osallistumislomakkeen (Liite 2), joka turvasi heidän henkilötietojen salaamisen ja antoi meille luvan käyttää haastattelua tutkimuksessa. Haastateltavat saivat myös kiitoskirjeen (Liite 3), josta ilmeni haastattelijoiden yhteystiedot. Kiitoskirjeen ensisijainen tarkoitus on jättää haastateltaville konkreettinen dokumentti osallistumisesta sekä antaa mahdollisuus vaikuttaa vielä jälkikäteen antamiinsa tietoihin tai niiden käyttämiseen. Kiitoskirjeestä ilmenee myös, mistä opinnäytetyö on luettavissa sen valmistuttua. Koemme tämän lisäävän avoimuutta osapuolten välillä.

Opinnäytetyömme tutkimukseen osallistuneet ikäihmiset ovat tutkimuksessa mukana vapaaehtoisesti ja he ovat antaneet luvan käyttää heidän haastatteluissa antamia tietoja opinnäytetyössämme. Olemme muuttaneet haastateltavien tunnistettavat tiedot siten, ettei haastateltavia kyetä tunnistamaan tekstistä.

Vakuutamme, että huomioimme kaikki haastatteluista esille nousseet merkitykselliset näkökulmat ja otamme tutkimuksessa huomioon kaikki haastatteluista löytämämme tutkimustulokset. Tutkimus on tuotettu ennen kaikkea sen vuoksi, että ikäihmiset huomioitaisiin palveluiden siirtyessä sähköisiksi ja internetin kautta hoidettaviksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Tietotekniikan käyttö

Nii jos tarttee tietää niin käydä googlettamassa! (Haastateltava a.)

Kuudesta tutkimukseen osallistuneesta viisi omisti tietokoneen ja käytti tietotekniikkaa itse. Tutkimuksemme mukaan ikäihmisten yleisimmät tietotekniikan käyttötarkoitukset olivat asiointipalveluiden hoitaminen, tiedonhaku, vapaa-ajanviettoväline ja tietojen arkistointi. Haastatteluistamme selvisi, että ikäihmiset käyttävät tietotekniikkaa hyvin pitkälle samoihin käyttötarkoituksiin kuin oletimme työikäisten aikuis-tenkin käyttävän.

Tutkimukseen osallistuneilla oli hyvin erilaiset työurat takanaan. Kaikille yhteistä oli kuitenkin se, että jokaisella oli työelämästään kokemuksia tietotekniikan tai teknologian käyttämisestä ja yleistymisestä. Tutkimuksessa ei löytynyt yhteyttä sen välille, oliko työelämässä opittu tietotekniikan käyttö ja sen yleistyminen auttanut sen omaksumisessa eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Kaikille tutkimukseen osallistuneilla oli silti kokemus siitä, että tietotekniikka oli tehostanut työn tekemistä jo heidän ollessaan töissä. Haastateltavista löytyi heitä, jotka eivät halunneet käyttää tietotekniikkaa kuin pakollisiin toimintoihin, kuten pankkiasiointiin, vaikka työelämässään olivat käyttäneet tietokonetta ja todenneet sen tehostavan ja helpottavan arkea.

Mä kattelen kyllä noita vaatteita esimerkiksi ja sitte kattelen paljon noita sisustussivuja ja sitte kattelen tuunaussivuja. (Haastateltava d.)

Haastattelemamme ikäihmiset kokivat tiedonhaun olevan nopeaa ja tietoa haettiin monissa eri tilanteissa. Esimerkiksi älypuhelimella haettiin tietoa heti, kun sitä tarvittiin sekä tilanteissa, jossa haluttiin muuten vain saada tietoa ilman erityistä syytä. Yksi tietokoneiden käyttötarkoituksista oli verkkolehtien seuraaminen. Tällaisesta ominaisuudesta koettiin olevan etua, sillä kaikki haastateltavistamme sanoivat arjen olevan kiireistä, vaikka olivatkin eläkkeellä.

Yksi huomion arvoisista näkökulmista tietotekniikan ja erityisesti internetin käyttämisessä oli juuri sen käytettävyys. Ikäihmiset käyttivät internetiä silloin, kun se parhaiten sopi omaan aikatauluun. Tämän katsottiin olevan erityisen tärkeä asia erityisesti asiointipalveluissa. Tietotekniikan koettiin helpottavan asiointipalveluiden käyttöä, varsinkin jos ne olivat siirtyneet kauemmaksi haastateltavien paikkakunnalta. Haastateltavien mukaan asiointipalveluiden hoitaminen oli työlästä ja vei paljon aikaa, jos niitä lähti hoitamaan toiselle paikkakunnalle. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna internet koettiin arkea helpottavana tekijänä. Asiointipalveluista erityisesti pankkiasiointia haluttiin hoitaa internetin avulla. Ainoastaan kaksi kuudesta haastateltavasta nosti esiin erilaisten tiedostojen arkistoinnin. Erityisesti kuvien säilyttämistä tietokoneella pidettiin hyvänä asiana, vaikka laitteiden rikkoutumisen mahdollisuus tiedostettiin.

Tietotekniikkaa käytettiin harrastuksiin ja vapaa-ajan viettovälineenä. Harrastuksissakin avainasemassa oli tiedonhaku, jota käytetään useilla laitteilla kuten tietokoneella, tabletilla sekä älypuhelimella. Harrastuksia varten internetistä katsottiin esimerkiksi käsityöohjeita, ruokareseptejä ja sisustusideoita. Sen lisäksi tietotekniikkaa käytettiin ostosten tekoon internetin kautta ja vapaa-ajan viettoon. Vaikka tietotekniikan parissa vietetty aika miellettiin osittain hukkaan heitetyksi ajaksi, sen nähtiin tuovan uusia mahdollisuuksia syrjäseudulle.

Tietotekniikka koettiin tärkeänä nimenomaan sen tähden, että sen avulla pystyttiin helposti pitämään yhteyttä lähipiiriin ja vanhoihin tuttuihin. Sosiaalisen median käyttöä kuitenkin vieroksuttiin, vaikka siitä saatu hyöty ja apu yhteydenpitoon tiedostettiin. Sosiaalisessa mediassa oletettiin olevan huijausta ja kiusantekoa, mikä koettiin pelottavana ja sosiaalisen median käyttöä vähentävänä asiana. Kaikki haastateltavat tiesivät sosiaalisen median käsitteen mutta vain osa käytti sitä itse.

Mulla on ongelma se, että meneekö se (sähköposti) perille ja saanko perille. Mun täytyy sitte kysyä ja pyytää apua sitte siihen ja ainaki ku ensimmäisiä kertoja sitä käyttää. (Haastateltava f.)

Tietotekniikan käyttöön liittyi paljon negatiivisia ajatuksia, mikä heikensi tietotekniikan taitojen oppimista ja omaksumista. Tietotekniikan käyttöä heikentäviä tekijöitä havaitsimme olevan ennakkoluulot ja aiemmat negatiiviset kokemukset tietotekniikan käytöstä. Jokainen haastateltavista koki, että heillä on puutteita tietotekniikan

käyttötaidoissa. Luottaminen omaan osaamiseen ja laitteiden toimivuuteen oli haastatteluista nouseva ilmiö, mikä nostaa ikäihmisten kynnystä tutustua uusiin laitteisiin ja palveluihin. Luottaminen omiin kykyihin käyttää uusia laitteita tai ohjelmia oli melko vähäistä, eikä niitä uskallettu koittaa, koska yleinen ajatusmalli oli, että laitteet menisivät sekaisin. Tuttujen ohjelmien käyttö koettiin mielekkääksi ja sellaisia ohjelmia, joita käytetään usein, haluttiin opetella käyttämään kunnolla. Luottamiskysymys koski myös tuotteiden tilaamista internetistä. Tuotteita tilattiin haasteltavien keskuudessa jonkin verran, vaikka tilaamisprosessi koettiin epämukavana. Tuotteet hankittiin mieluummin kivijalkaliikkeistä, koska näissä tilanteissa näki selkeästi ja varmasti, mitä oli ostamassa.

No tota, kyllä niis oma etunsakki on mutta meistä vähä vanhempi ikäpolvi, niin sille se tuottaa vaikeuksia kyllä. (Haastateltava c.)

Ennakkoluulot koskivat lähinnä tulevaisuuden näkymiä ja digitalisaation yleistymistä. Palveluiden liian nopea muuttuminen sähköisiksi koettiin uhkaavana tekijänä, sillä haastateltavat kokivat, etteivät kaikki ikäihmiset kykene oppimaan uusia asioita yhtä nopeasti kuin palveluiden käyttäminen vaatisi. Digitalisaation yleistymisen pelättiin karsivan pienten paikkakuntien kivijalkaliikkeitä ja palvelutarjontaa, vaikka samaan aikaan tiedostettiin, että palvelut olivat internetin kautta saatavilla sähköisinä palveluina. Digitalisaation yleistymisen nähtiin kuitenkin enemmän mahdollisuutena kuin uhkana.

Positiiviset kokemukset verkkoasioinnista vähensivät ennakkoluuloja ja kannustivat tietotekniikan käyttöön. Joillekin kokemus sähköisen palvelun toimivuudesta lisäsi turvallisuuden tunnetta, vaikka sitä ei itse käyttäisikään. Positiivisia kokemuksia oli saatu esimerkiksi pankkipalveluista, joita kuvattiin helpoiksi ja selkeäkäyttöisiksi. Sähköisiä palveluita oli helpompi käyttää silloin, kun palvelussa oli helppo navigoida ja sivustot ilmoittivat mitä tapahtuu mistäkin painikkeesta. Haastattelusta korostui näkökulma verkkosivujen selkeyttämisestä ja selkokielisyydestä, joiden toivottiin yleistyvän varsinkin virallisilla asiointisivustoilla.

Tietotekniikan käyttöön kannustavia tekijöitä oli yllä mainitun lisäksi lähipiiri ja erilaiset käyttöön liittyvät kurssit, joita tarjosi esimerkiksi kansalaisopisto. Kaikilla haastateltavilla oli mahdollisuus kysyä lähipiiriin kuuluvalta henkilöltä apua tietotekniikan

käytössä. Lähipiiriltä saama tuki ja apu koettiin yhdeksi tärkeimmistä asioista tietotekniikan käyttämisessä. Haastateltavien lähipiiri rakentuu ystävistä tai sukulaisista, jotka pystyivät auttamaan erilaisissa haasteissa, joita tietotekniikan käytössä ilmenee.

No emmä tiä onko siitä (digitalisaatiosta) suurempia haittojakaa oo mutta ei nyt mikää autuaaksikaan tekevä asia oo. (Haastateltava a.)

Tutkimuksemme mukaan tietotekniikkaa käytettiin siis verkkoasiointiin ja vapaa-ajan viettoon. Positiiviset ja negatiiviset kokemukset ohjasivat suhtautumista tietotekniikkaan ja tältä pohjalta myös suhtautuminen palveluiden siirtymiseen internetiin oli vaihtelevaa. Pääosin digitalisaatio koettiin mahdollisuutena ja sen yleistymisen hyväksyttiin. Palveluiden liian nopea päivittäminen sähköisiksi kuitenkin loi epävarmuutta siitä, oppivatko kaikki ikäihmiset käyttämään palveluita tarpeeksi nopeasti. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin sitä mieltä, että virran mukana mennään ja pysytään.

6.2 Suhtautuminen palveluihin

Palveluista puhuttaessa otettiin huomioon kivijalkapalvelut ja sähköiset palvelut. Kummastakin kysyttiin kokemuksia ja ajatuksia. Kivijalkapalveluiden käyttö oli ikäihmisille tutumpi ja arkisempi tapa toteuttaa päivän asiointit, joten siihen liittyvät vastaukset olivat oletettavan yhteneväisiä. Suurin osa haastateltavista nosti kivijalkapalveluista puhuttaessa esille ihmiskontaktin tärkeyden. Ihmiskontaktin avulla asiakaspalvelu on välitöntä. Samalla palvelun tai tuotteen näkeminen ja kokeileminen siinä hetkessä auttoi hankintapäätöksen tekemistä. Ihmisten ja varsinkin tuttujen ihmisten tapaaminen kivijalkaliikkeissä nähtiin tärkeänä ja piristävänä sosiaalisena tapahtumana. Syrjäseudulla välimatkat ovat pidempiä kuin suurissa keskuksissa, jonka vuoksi ihmisten tapaamisen tärkeyttä korostettiin.

Ettei siinä (kivijalkaliikkeeseen menossa) oo pelkästään että mä lykään vaan ne laskut sinne... nii ja siinä, siinä sai paljon kaiken muunmoista. Se oli ihan kiva. (Haastateltava b.)

Vaikka ihmiskontakti nähtiin yhtenä tärkeimpänä syynä käyttää kivijalkaliikkeitä, nousi vastauksista esille myös se, että asiointi esimerkiksi pankissa ja Kelassa voi olla tylsää. Kivijalkaliikkeen käyttö tarkoitti samalla sitä, että sinne oli mentävä tietynä kellonaikana, jolloin palvelun vapaa käyttö oli rajattua. Tutkimuksen ikäihmisten haastatteluista nousi esille, että eläköitymisestä huolimatta heillä oli osittain kiireinen aikataulu ja tekemistä riittää. Jokaiselle päivän kohokohta ei ole keskustaan lähteminen ja yksittäisen asian hoitaminen. Yksittäisen asian hoitaminen haluttaisiin toteuttaa silloin, kun itselle parhaiten sopii.

No se justii se aika, että vaikka näitten pankkijuttujen kans saa sitte täältä kotoo maksaa ne laskut sitte ku sulla tulee semmonen välipää, että sä ajattelet, että no nyt mä teen ne. Eikä tartte sitte aatella sitä, että koska pankki on auki ja koska se ei oo auki. (Haastateltava e.)

Haastateltavista jokainen tiedosti kivijalkapalveluiden vähentymisen syrjäseudulla. Puolet heistä kertoi hyväksyvänsä tai ymmärtävänsä tilanteen, vaikka se harmitti ja osaltaan hankaloitti arkea. Kukaan ei kuitenkaan tuonut ilmi, että palvelun käyttö olisi loppunut kokonaan kivijalkapalvelun loputtua tai siirryttyä sähköiseksi palveluksi.

Sähköisten palveluiden yleistyminen hyväksyttiin ja tiedostettiin sekä niiden tämän hetkiset mahdollisuudet nähtiin positiivisina. Vaikka ikäihmisten tietotekninen osaaminen ja luottamus eivät haastateltavien mielestä olleet toivotulla tasolla, he käyttivät sähköisiä palveluja. Käyttäminen oli kuitenkin monelle epäsuoraa. Esimerkiksi laskut ikäihminen kertoi hoitavansa verkkopankin kautta, vaikka käytännön työn teki nuorempi lähisukulainen. Tällöin voidaan kuitenkin sanoa, että ikäihminen käytti kyseistä palvelua.

Joo on se mahdollisuus (sähköisten palveluiden yleistyminen) ei sitä uhkaks voi... sitteku mennää vähän aikaa etiäpäin niin tulee sukupolvet jotka oppinu niihin laitteisiin niin se ei tuota niille semmosta ongelmaa ku meille ja meistä vanhemmille. (Haastateltava c.)

Puhuttaessa siitä, yhdenarvoistiko vai eriarvoistiko sähköiset palvelut ison kaupungin keskustassa asuvia ja syrjäseudulla asuvia, jakoi haastateltavien mielipiteet. Puolet haastateltavista kertoo sähköisten palvelujen olleen samoja kaikille, koska

ne olivat verkossa. Toinen puoli ilmaisi sähköisten palveluiden eriarvoistaneen ihmisiä. Syyksi eriarvoistamiseen koettiin verkkoyhteyksien olleen epävakaampia syrjäseudulla. Toinen, monimuotoisempi syy, piilee kaupungissa asuvien vaihtoehtojen monipuolisuudessa. Siinä missä syrjäseudulla kivijalkaliikkeet vähenivät ja tilalle oli tullut, jos oli, sähköinen korvaavuus, sai isossa kaupungissa asuva nauttia niin sähköisestä palvelusta, kuin myös läheltä löytyvästä kivijalkapalvelusta. Kaupungissa asuva voi siis kokeilla sähköisen palvelun käyttöönottoa ja tarvittaessa turvautua kivijalkaliikkeeseen. Syrjäseudulla tätä mahdollisuutta ei aina ollut.

6.3 Digitalisaation vaikutus syrjäseudulla

Jokainen tutkimukseen osallistunut haastateltava oli asunut ainakin viimeiset 10 vuotta samalla, pienikokoisella, paikkakunnalla. Yli puolet haastateltavista oli viettänyt suurimman osan elämästään tällä samalla paikkakunnalla, minkä voidaan katsoa tuoneen haastateltavien vastauksiin ja analysointiin syrjäseutunäkökulman. Valtaosa haastateltavista oli asunut kuitenkin joskus myös kaupungissa.

Haastatteluista nousi esille yhteneväisiä ajatuksia digitalisaatiosta. Digitalisaatio koettiin ennen kaikkea mahdollisuutena ja siitä saadut hyödyt tunnistettiin sekä hyväksyttiin. Huonosti liikkuvien ihmisten on helpompi hoitaa asioita kotoa käsin internetissä, kuin mennä muualle niitä hoitamaan. Tämä näkökulma korostuu erityisesti pienillä paikkakunnilla, joista palvelut ovat siirtymässä toisiin ja suurempiin paikkakuntiin. Sähköisten palveluiden eduksi katsottiinkin erityisesti se, että sen avulla säästytään pitkiltä ajomatkoilta. Sähköisten palveluiden katsottiin myös monipuolistavan palvelutarjontaa pienillä paikkakunnilla, koska internetin kautta voi hoitaa asioita ja tilata esimerkiksi erityistuotteita, mikä muuten olisi suuren työn takana.

No on se siinä mieles yhdenvertaistanut, sille joka se nyt oppii ja osais sitä käyttää niin totta kai se on suuri mahdollisuus semmosille, jotka ei niinku enää pysty liikkuu eikä oo kulkuneuvoja millä sä liikut. Nii totta kai se on niille iso henkireikä. (Haastateltava e.)

Digitalisaatio nähtiin positiivisena tekijänä myös terveyspalveluita ajatellen, vaikka niiden osittainen siirtyminen isompaan paikkakuntaan koettiin harmillisena asiana. Haastatteluista nousi visio lääkäripalveluiden tehostumisesta digitalisaation avulla,

sillä esimerkiksi pienellä paikkakunnalla päivystävän sairaanhoitajan toivotaan ratkovan ongelmia puhelinsoitolla tai videoyhteydellä lääkärille, jonka jälkeen ei tarvitsisi sairaslomalapun tai lääkereseptin takia käyttää suurta osaa päivästä avun saamiseen toiselta paikkakunnalta.

Se hoitaja on koulutautunu siihen, se tiesi ilmoittaa sitte sinne (lääkärille), että nyt ei oo (sairautta x), mutta tuntuu, että on tulossa. Mutta ehdotti semmosta suihketta, semmonen avaava ja laitto lääkärille. niin sen jälkeen se (sairaanhoitaja) sano, että jaahas nyt sulle on apteekis sitä lääkettä tossa noin. Kyllä on hyvä systeemi, ettei tartte lähtee sitä-varten mihinkää. Ku tiätteks te tämän systeemin, että hoitaja on koulutautunu kattoo tämmösiä ettei tartte sitte lähtee toiselle paikkakunnalle ja odottaa siä ja sitte tuo lääkäri toteis... Lääkärin ajan tuhlausta... (Haastateltava d.)

Yhteneväisenä ajatuksena digitalisaatiosta korostui, että palvelurakenteen muutosten tiedostettiin menevän yhä enemmän sähköisten palveluiden ympärille. Muutoksessa on kuitenkin riskitekijänsä, jotka aiheuttivat murhetta haastateltavien puheessa: Oppivatko ikäihmiset käyttämään tietotekniikkaa? Sähköisiksi menevistä palveluista toivottiin enemmän tiedottamista ja koulutusmahdollisuuksia. Haastateltavat tiedostivat, että ikäihmiset vaativat työikäisiin verrattuna hieman enemmän kertausta omaksuakseen palveluiden käyttämisen. Palveluiden koettiin olevan tällä hetkellä jatkuvan muutoksen alla, joka itsessään lisää tiedottamisen haasteita. Kuu-kauden vanha tiedotus palvelusta voi olla jo vanhaa tietoa.

Digitalisaatioon liitettiin ajatus robotiikasta ja tietotekniikan kehitymisestä niin pitkälle, että sen pelätään korvaavan ihmisen. Yleinen mielipide kuitenkin oli, että palveluiden tulisi pysyä edes nykyisen kaltaisina, jossa on mahdollista hakea ja saada apua ammattilaiselta. Ihmisen korvaamista muun muassa puhelinvastaajana kritisoitiin ja koettiin haasteellisena.

Pääteemana haastatteluista nousi kuitenkin ajatus siitä, ettei sähköisiin palveluihin siirtyminen ole uhka vaan se tuo mukanaan apua käytännön asioihin ja asiointiin. Palveluita pystytään käyttämään mistä tahansa ja lähes mihin kellonaikaan hyvänsä omien ehtojen mukaan, minkä katsotaan helpottavan arkea. Digitalisaation kuvataan olevan henkireikä sellaisille, jotka eivät kykene lähtemään ulkopaikkakunnille hoitamaan asioitaan. Palveluiden karkaaminen ulkopaikkakunnille koettiin tietysti

valitettavana, mutta siihen johtaneet syyt ymmärrettiin. Syrjäseudulla kun ei ole niin paljon ihmisiä, että kaikkia palveluita olisi syytä ylläpitää jokaisen lähistöllä.

Se on vähä semmonen kakspiippunen asia. Kyllä se aina niinku ehroton on se ku sä saat ihmisen kans olla niinku päityste ja jutella. Mutta että kyllä se (digitalisaatio) mones paikas helpottaaki sitä elämää. (Haastateltava e.)

Kysyttäessä konkreettisia odotuksia ja ikäihmisiä kiinnostavia muutoksia tulevaan sähköisten palvelujen aikakauteen, eivät ikäihmiset osanneet sanoa tai veikata käytännössä mitään. Vastaamattomuus yllätti, sillä oletimme, että ikäihmiset haluaisivat kertoa paljonkin haluistaan ja odotuksistaan, kun niitä vielä erityisesti kysyttiin. Halusimme kysymyksellä antaa haastateltaville mahdollisuuden vapaalle ideoinnille, mutta yllätyimme. On siis vaikea tehdä heille suunnattua, heti moitteettomasti toimivia ratkaisuja, jos kehitysehdotuksia ja toiveita ei tuoda julki. Ikäihmisillä voi tässä suhteessa tulla vastaan yleinen tietotekniikan mahdollisuuksien tietämättömyys, jonka vuoksi vastauksia ei haastattelun aikana kerennyt tulla mieleen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Uusi teknologia, digitalisaatio ja sähköisten palvelujen korostaminen voi olla innovaatiopotentiaaaliltaan monia asioita lupaavaa, mutta erilaiset sosiaaliset järjestelmät määrittelevät lopulta sen, minne saavutetut edut kohdistuvat. Hyvänä esimerkkinä Intia, joka on epätasaisen kehityksen äärimmäinen esimerkki. Maa oli 2000-luvun tienoilla johtava ohjelmistotuottaja koko maailmassa ja kuitenkin samaan aikaan 80 % sen kylistä oli vailla puhelimia. (Ylönen 2000, 76.)

Opinnäytetyömme aiheena oli tutkia syrjäseudulla asuvien ikäihmisten ajatuksia ja odotuksia digitalisaatiosta. Tutkimuksemme toteutettiin haastattelemalla kuutta ikäihmistä. Haastateltavat olivat pienen paikkakunnan Eläkeliiton jäseniä. Tutkimuksemme oli laadullinen tutkimus ja tutkimusaineisto hankittiin puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla sekä esitietolomakkeella. Opinnäytetyö toteutettiin parityönä, joka monipuolisti haastattelutilanteiden havainnointia, tutkimusaineiston analysointia sekä kirjoittamisprosessia.

Vastauksien pohjalta pystyimme vastaamaan jokaiseen asettamaamme tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymyksemme olivat:

- Minkälaisia ajatuksia sähköisten palveluiden käyttäminen herättää?
- Miten sähköisten palveluiden arkipäiväistyminen näkyy syrjäseudulla?
- Mitä ajatuksia ja odotuksia ikäihmisillä on digitalisaatiota kohtaan?

Ensimmäiseen kysymykseen saimme monipuolisesti vastauksia. Vastauksista nousi samankaltaisuuksia, kuten kiinnostus aiheeseen, oman luottamuksen puute omassa sähköisten palveluiden käytössä mutta samalla myös luottamus siihen, että palveluiden tekijät tekevät toimivia palveluita. Toinen tutkimuskysymyksemme sai odotettuja vastauksia. Kivijalkapalveluiden loppuminen tai siirtyminen pois syrjäseudulta on näkynyt jo pitkään ja vastaajamme tuntui tiedostavan sen ja hyväksyvän sähköisten palveluiden lisääntymisen. Tärkeitä, esimerkiksi fyysisiä pankkipalveluita kuitenkin mahdollistetaan vielä syrjäseuduillekin, vaikka vain kerran viikossa. Tämä on antanut mahdollisuuden ikäihmisille kokeilla verkkopankin käyttöönottoa,

samalla mahdollistaen kivijalkapalvelussa käymisen. Kolmanteen tutkimuskysymykseen emme saaneet haluamassamme määrin vastauksia. Toivoimme vastaajien antavan mielipiteensä kuuluviin, jotta opinnäytetyön lukijat olisivat voineet ottaa heidän mielipiteensä huomioon päätöksiä tehdessään. Odotuksia digitalisaatiota kohtaan ei kuitenkaan osattu ilmaista. Digitalisaatio on monelle aiheena uusi ja tuntematon. Ikäihmiset ovat alkaneet vasta viime vuosina omaksumaan tietotekniikan käyttöä aktiivisemmin, joka saattaa selittää vastauksien vähyyttä. Vaikka odotuksia ei digitalisaatiota kohtaan ollut, ajatuksena sen tuomat muutokset hyväksytään. Ikäihmiset tietävät, että muutokset helpottavat ja nopeuttavat asioiden hoitamista. He, kuten monet muutkin ikäryhmät, toivovat kuitenkin ihmiskontaktin säilyvän.

Yksi jälkikäteen herännyt kysymys meiltä jäi kuitenkin kysymättä, joka olisi tuonut tutkimukseemme vielä arvokkaan näkökulman: miten ikäihmiset haluaisivat valtion tukevan heitä digitalisaation tulemisessa ja sen aikana? Haastatteluistamme kuitenkin selvisi, että ikäihmisten keskuudessa on epävarmuutta ja epätietoutta siitä, mistä löytää tietoa sähköisten palveluiden mahdollisuuksista. Sähköisten palveluiden kehittäjiltä toivottaisiin erityisesti tiedottamista.

Tutkimustuloksemme ovat suurilta osin samankaltaisia mihin opinnäytetyömme teoriaosuus jo viittaa. Kirjallisuuteen perustunut olettamus ikäihmisten tietotekniikan käytöstä on luonteeltaan sellainen, että ikäihmiset käyttävät tietotekniikkaa siinä missä muunkin ikäiset. Tutkimustuloksemme vahvistavat nämä olettamukset, sillä ikäihmiset ovat kiinnostuneita hoitamaan virallisia asioita sähköisesti, kuin myös hakemaan tietoa ja vaihtamaan kuulumisia ystävien kanssa – vapaa-ajan käytöstä puhumattakaan. Laihon (2011) liseniaattitutkimuksessa käsitellään hyvin samankaltaisesti ikäihmisten tietokoneen käyttötarkoituksia. Teoria ja haastattelut täsmäävät myös oppimisen kohdalla. Kummastakin tulee ilmi, että ikäihmiset pystyvät halutesaan oppimaan uutta, jos heille annetaan siihen sopivasti aikaa, oppimiselle on aito hyöty ja heidät ikäluokkana otetaan opetuksessa paremmin huomioon (Alastalo 2014, 13).

Haastatteluista nousi esille yleinen teema luottamuksen puutteesta tietotekniikkaa kohtaan. Tietotekniikkaa ja sähköisiä palveluita halutaan käyttää, mutta tieto epäonnistumisen mahdollisuudesta on läsnä ja se omalta osaltaan vähentää motivaatiota käyttää tietotekniikkaa (Talsi 2014, 69-70). Luottamuspula näkyy kuvaavasti

siinä, miten ikäihmiset turvautuvat lähisukulaisiin käyttäessään tietotekniikkaa. Vastaajista suurin osa maksoi esimerkiksi laskut nettipankissa sukulaisen välityksellä. Sukulaisten apu näkyi selvästi syrjäseudun ikäihmisiä haastateltaessa kuin myös teoriassa (Alastalo 2014, 22-23). Yhä useammat sukupolvet kuitenkin muuttavat pois pieniltä paikkakunnilta suuriin keskuksiin, joten nähtäväksi jää, miten auttaminen tällöin onnistuu ja pysyvätkö ikäihmiset yhtä vakaasti onnellisina, kuin teoriassa tuli ilmi. Sukulaisten pitkät välimatkat voivat laskea onnellisuutta, mutta samalla tietotekniikan oppiminen ja sen mahdollisuuksien käyttöönotto voi osaltaan lisätä onnellisuutta.

Suurin haastatteluista esille tullut ilmiö on ikäihmisten suhtautuminen sähköisiin palveluihin, digitalisaatioon ja tietotekniikkaan. Jokainen haastateltavista tiedosti kivi-jalkaliikkeiden vähenemisen omalla paikkakunnallaan, mutta siitä huolimatta uskoo digitalisaation mukana tuomien ratkaisujen olevan positiivisia ja nykyistä järjestelmää helpottavia. Haastattelut tiivistäen voidaan sanoa, että ikäihmiset ottavan avosylin vastaan tietotekniikan mahdollistaman tuen ja avun mutta sen arkinen käyttö ja opettelu pelottavat. Verkkopalveluiden ja tietokoneiden jatkuvan kehityksen ja nopean vauhdin voidaan sanoa olevan osasyynä pelkojen syntymiseen. Kun ikäihminen ehtii opettelemaan yhden tavan käyttää tietokonetta, niin se saattaa muuttua seuraavan päivityksen yhteydessä. (Wessman ym. 2013, 20–26.)

Opinnäytetyömme tulosten pohjalta tulisi vanhustyön ja sosionomin työnkuvaa kehittää suuntaamalla tietotekniikan oppimateriaalia ja –menetelmiä enemmän ikäihmisten tarpeisiin sopiviksi. Tätä on jo tehty esimerkiksi Vanhustyön keskusliiton Seniorsurf-hankkeen myötä ja Uudellamaalla toimivan senioreiden yhdistyksen, ENTER ry:n kautta. Tiedottamista tehdyistä töistä ja julkaisuista kuitenkin tulisi mielestämme vielä lisätä.

Laadullisen tutkimuksen tekeminen opinnäytetyönä oli mielenkiintoinen prosessi ja se konkretisoi monia teoriassa opittuja asioita. Tutkimuksen haastattelut toteutettiin haastateltavien kotona, mikä oli mielestämme hyvä ratkaisu. Sen avulla haastateltavalla oli turvallinen olo ja hän sai keskittyä haastattelun antamiseen. Haastattelu-tilanne oli silti jokaisen haastattelun alkuvaiheessa hieman jännittänyt. Huomasimme nauhoituslaitteidemme olevan osasyynä jännitykseen. Vaikka nauhoituslait-

teina toimivat meidän omat älypuhelimet, ei niiden luonnollinen olemus pöydällä riittänyt unohtamaan, että laite nauhoitti samaan aikaan. Haastattelumateriaaleista jäi ulkopuolelle muutama kohta, koska haastateltava halusi pysäyttää nauhoituksen. Tämän jälkeen kuitenkin tuli esille vielä aiheeseen liittyvää tietoa.

Koimme, että pieneltä paikkakunnalta valikoituneet Eläkeliiton jäsenet olivat hyvä kohderyhmä tutkimusmateriaalin saantiin. Osallistujat ovat aktiivisia palveluiden käyttäjiä sekä Eläkeliiton kautta myös palveluiden tuottajia, jotka osasivat pohtia esittämiemme kysymyksiä vastauksia monipuolisesti. Kriittisesti pohtien haastateltavamme olivat ideaali kohderyhmä. Olisimme saattaneet saada hyvinkin erilaisia vastauksia, jos haastateltavat eivät olisi olleet Eläkeliiton jäseniä. Eläkeliiton jäsenenä oleminen ei kuitenkaan ollut mielestämme tae siitä, että he käyttäisivät aktiivisesti tietotekniikkaa ja sen tuomia mahdollisuuksia. Tuloksista tuli ilmi, ettei palveluiden siirtyminen sähköiseen muotoon ole vielä jättänyt ketään oman onnensa nojaan ja että tietotekniikkaa osaamattomatkin halutaan ottaa huomioon tässä siirtävävaiheessa. Syvempää opetusta ikäihmisille tietotekniikkaan olisi syytä lisätä ja näemme siinä paljon työllistymismahdollisuuksia sosionomeille ja geronomeille, jotka omaavat tietotekniikka-alan kokemusta. Digitalisaatio ja tämän hetken ikäihmistien tietotekninen osaamattomuus tuntuu kuitenkin hetkelliseltä välivaiheelta, johon ei välttämättä tulla taloudellisesti panostamaan sille vaaditulla tavalla. Tämä voi johtaa siihen, ettei teoriassa ilmi tulleita, ikäihmisille suotuisia, oppimisympäristöjä ja –menetelmiä tulla ottamaan huomioon.

LÄHTEET

- Aarrevaara, E. (toim.) 2015. Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa: Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla. Tutkimushankkeen loppuraportti. [Verkkojulkaisu]. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Lahden ammattikorkeakoulu Oy:n julkaisusarja 3. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: http://www.lamk.fi/projektit/maaseututaajamat/artikkelit-julkaisut/Documents/lamk_suomalainen_maaseututaajama_julkaisu_final_pien.pdf
- Alastalo, K. 2014. Viisi toivomusta teknologian tekijöille: Ikäihmisten, läheisten ja vanhustyöntekijöiden ajatuksia teknologiasta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Vanhustyön tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014111916027>
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eläkeliitto. 2017. Digitalisaatio. [Verkkoartikkeli]. Eläkeliitto 14.06.2017. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: <http://www.elakeliitto.fi/sitenews/view/-/nid/2276/ngid/1>
- Haapalainen, H. 2012. Syrjäseutu ei ole sitä, miltä kauempaa näyttää. [Verkkoartikkeli]. Yle Uutiset 11.12.2012. [Viitattu 17.8.2017]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-6411670>
- Hacker, S. 1990. Doing it the hard way: investigations of gender and technology. London, Sydney, Wellington: Unwin Hyman.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat: Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOYpro.
- Hietanen, O., Heinonen, S., Kahilainen, J., Kiiskilä, K., Tapio, P. & Wilenius, M. 2002. Tulevaisuusajattelun haasteita: Tietoyhteiskunta ja kestävä kehitys. Teoksessa: M., Kamppinen, O., Kuusi & S., Söderlund. Tulevaisuuden tutkimus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia osa 896, 385–387.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu- Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Interaktiivinen oppiminen. Ei päiväystä. Oppimisteoriat ja teknologia. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.8.2017]. Saatavana: <https://interaktiivinenoppiminen.wikispaces.com/Oppimisteoriat+ja+teknologia>

- Intosalmi, I., Nykänen, J. & Stenberg, L. 2013. Teknologian käyttö ja asenteet 75–89-vuotiailla: Raportti kyselytutkimuksesta. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto ja Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. [Viitattu 28.9.2015]. Saatavana: http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Julkaisut/kakate_teknologian_kaytto_asenteet_75_89_netti.pdf
- Jauhiainen, A. & Kärnä, S. 2009. Ikääntyvien näkemyksiä tieto- ja viestintätekniikan käytöstä tulevaisuuden hyvinvointipalveluissa. Finnish journal of eHealth and eWelfare 1(2), 100–106. [Viitattu 17.7.2017]. Saatavana: <https://journal.fi/finjehew/article/view/1938>
- Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimateriaalit a. Ei päiväystä. Kasvatus, opetus ja oppiminen: Elinikäinen oppiminen ja oppimiseen liittyviä käsitteitä. [Verkkosivu]. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.8.2017]. Saatavana: http://oppimateriaalit.jamk.fi/kasvatus_opetus/opetus-ja-oppiminen/
- Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimateriaalit b. Ei päiväystä. Kasvatus, opetus ja oppiminen: Elinikäinen oppiminen ja oppimiseen liittyviä käsitteitä. [Verkkosivu]. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.8.2017]. Saatavana: http://oppimateriaalit.jamk.fi/kasvatus_opetus/opetus-ja-oppiminen/elinikainen-oppiminen/
- Järvinen, P. 10.8.2017. Havaintoja digimaailmasta: Salasanaohjeet uudistuvat eikä correct horse battery staple ole kovin turvallinen. [Blogikirjoitus]. [Viitattu 26.9.2017]. Saatavana: <http://pjarvinen.blogspot.fi/2017/08/salasanaohjeet-uudistuvat-eika-correct.html>
- Kamppinen, M. 2002. II osa: Sovelluksia, Johdanto. Teoksessa: M., Kamppinen, O., Kuusi & S., Söderlund. Tulevaisuuden tutkimus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia osa 896, 385–387.
- Kielitoimisto. Ei päiväystä. Kielitoimiston sanakirja. [Verkkosivu] [Viitattu 2.10.2017]. Saatavana: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/tietotekniikka>
- Koiranen, I. Räsänen, P. & Södergård, C. 2016. Mitä digitalisaatio tarkoittaa kansalaisen näkökulmasta. [Verkkolehtiartikkeli]. Talous ja yhteiskunta 3/2016. 24–29. [Viitattu 5.9.2017]. Saatavana: <https://www.labour.fi/ty/tylehti/ty/ty32016/ty32016pdf/ty32016KoiranenRasänenSodergard.pdf>
- Kotona Asumisen Tukemisen (KAT) -ympäristöt. 2012. [Verkojulkaisu]. Kuopio: Kuopio Innovation. [Viitattu 16.8.2017]. Saatavana: http://www.kuopioinnovation.fi/uploads/aineistopankki/hyvinvointi_fi/Kotona%20Asumisen%20Tukemisen%20ymp%C3%A4rist%C3%B6t.pdf
- Laakso, M. 2009. Kehittyvä teknologia turvaamassa muistisairaana kotona pärjäämistä omais- ja kotihoidossa: Selvitys osana KULKURIN VALSSI -hanketta.

- [Verkkajulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Vanhustyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 26.9.2017]. Saatavana: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5592/Laakso_Minna.pdf;jsessionid=FFCA117979E6DE26C2F22C261C47C271?sequence=1
- Laiho, M. S. 2011. Tietokone ikäihmisen arjessa. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. Lisensiaatintutkimus. [Viitattu 22.9.2017]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/28268/tietokon.pdf>
- Laru, J. 2012. Oppimisen uudet mallit ja teorit. [Ppt-esitys]. Oulu: Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. [Viitattu 30.8.2017]. Saatavana: <https://www.slideshare.net/larux/luento-4-oppimisen-uudet-mallit-ja-teorit>
- Leist, A. K. 2013. Social media use of older adults: a mini-review. Gerontology 59 (4), 378–384. [Verkkoartikkeli]. [Viitattu 15.8.2017]. Saatavana: <https://www.karger.com/Article/Pdf/346818>
- Malaska, P. 2002. Vuorovaikutustarpeiden yhteiskunta. Teoksessa: Kamppinen, M. Kuusi, O ja Söderlund, S. Tulevaisuuden tutkimus. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia osa 896, 385–387.
- Mediataitokoulu. 2015. Medialukutaito. [Verkkosivu]. Mediataitokoulu. [Viitattu 28.9.2017]. Saatavana: http://www.mediataitokoulu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=324&Itemid=415&lang=fi
- Niiniluoto, I. 1996. Informaatio, tieto ja yhteiskunta. Filosofinen käsiteanalyysi. 5. täydennetty painos. Helsinki: Hallinnon kehittämiskeskus, Edita.
- O'Connor, C. A. 1993. Managing resistance to change: Management Development Review. Vol. 6. Nro. 4.
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. [Verkkajulkaisu]. Opetushallitus. [Viitattu 8.11.2017]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Paananen, H. 2010. Kriittisyys ja kriittinen medialukutaito mediakasvatuksen tavoitteina. [Verkkajulkaisu]. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu- tutkielma. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavana: <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81441/gradu04194.pdf?sequence=1>
- Pitkänen, S. Päivitetty 29.06.2010. [Wiki]. Itä-Suomen Yliopisto. Tieto- ja viestintätekniikan käytön oppaita ja oppimateriaaleja. [Viitattu 30.8.2017]. Saatavana: <https://wiki.uef.fi/pages/viewpage.action?pageId=11600816>

- Pyylampi, V. 2005. Internet syrjäseuduille kallis. [Verkkoartikkeli]. Kaleva 12.6.2005. [Viitattu 21.8.2017]. Saatavana: <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/internet-syrjaseuduilla-kallis/216071/>
- Routasalo, P., Pitkälä, K., Savikko, N. & Tilvis, R. 2003. Ikääntyneiden yksinäisyys: Kyselytutkimuksen tuloksia. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto. Geriatrisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämishanke. Tutkimusraportti 3.
- Salo, M., Kankaanranta, M., Vähähyyppä, K. & Viik-Kajander, M. 2011. Tulevaisuuden taidot ja osaaminen. Asiantuntijoiden näkemyksiä vuonna 2020 tarvittavasta osaamisesta. Teoksessa: Kankaanranta, M. & Vahtivuori-Hänninen, S. Opetusteknologia koulun arjessa II. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. Koulutuksen tutkimuslaitos ja Agora Center.
- Sankari, A. 2004. Ikääntyviä tietoyhteiskunnassa: Kulttuuriset ajattelutavat ja sosiaalinen tila. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Selkokeskus. 2015a. Selkokieli verkkosivuilla. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.9.2017]. Saatavana: <http://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokieli-verkkosivuilla/>
- Selkokeskus. 2015a. Selkokieli. [Verkkosivu]. [Viitattu 28.9.2017]. Saatavana: <http://selkokeskus.fi/selkokieli/>
- Säävälä, H. 19.10.2016. Palvelut siirtyvät nettiin – miten käy syrjäkylien ikäihmisille. [Verkkoartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 26.9.2017]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-9229142>
- Talsi, N. 2014. Kodin koneet: teknologioiden kotouttaminen, käyttö ja vastustus. [Verkkojulkaisu]. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1376-0/urn_isbn_978-952-61-1376-0.pdf
- Terve koululainen. Ei päiväystä. Taidot siirtyvät vai siirtyvätkö?. [Verkkosivu]. UKK-instituutti, Opetus- ja kulttuuriministeriö. [Viitattu 10.8.2017]. Saatavana: <http://www.tervekoululainen.fi/elementit/liikuntataidot/oppimallamestariksi/siirtovaikutus>
- Tilastokeskus. 9.12.2016. Suomalaiset käyttävät Internetiä yhä useammin. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.9.2017]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/sutivi/2016/sutivi_2016-12-09_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. Ei päiväystä. Aluetyypit ja alueet (Ohjelmakausi 2014-2020). [Verkkosivu]. [Viitattu 8.11.2017]. Saatavana: <http://tilastokeskus.fi/tup/msind/msindaluetuetyypit.html>

- Tilastokeskus. Päivitetty 6.11.2014. 3. Sosiaalisen median sosiaalisuus. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.9.2017]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/sutivi/2014/sutivi_2014_2014-11-06_kat_003_fi.html
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomola, R. & Maijanen, A. 1999. Oppimistyylien teoriataustaa. [Verkkosivu]. Tampereen yliopisto. Luonnontieteiden / Viestintätieteiden tiedekunta. [Viitattu 30.8.2017]. Saatavana: <http://www.sis.uta.fi/ipopp/ipopp99/maijanen-tuomola/teoria/teoria1.htm>
- Turkki, T. 2009. Nykyaikaa etsimässä: Suomen digitaalinen tulevaisuus. [Verkkajulkaisu]. Elinkeinoelämän Valtuuskunta. Yliopistopaino. Helsinki: Taloustieto Oy. [Viitattu 18.8.2017]. Saatavana: http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/2573_nykyaikaa_etsimassa.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.10.2017]. Saatavana: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Uusitalo, A. 2000. Mikä kumman tietoyhteiskunta? [Verkkoartikkeli]. Kielikello 3/2000. [Viitattu 2.10.2017]. Saatavana: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1199>
- Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (toim.) 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopistopaino. [Viitattu 15.8.2017]. Saatavana: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1>
- Wessman, J., Erhola, K., Meriläinen-Porras, S., Pieper, R. & Luoma, M.-L. 2013. Ikääntynyt ja teknologia: Kokemuksiani teknologian käytöstä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. KÄKÄTE-tutkimuksia 2/2013. [Viitattu 29.8.2017]. Saatavana: http://www.ikateknologia.fi/images/stories/Julkaisu/ikaantynyt_ja_teknologia_tutkimus_netti.pdf
- Vilkko-Riihelä, A., Laine, V. 2008. Mielen maailma: Kehityspsykologia 2. 1.-4. painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Virtuaaliammattikorkeakoulu. 2007. Tutkimuksen validiteetti. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.10.2017]. Saatavana: <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464185783/1194413809750/1194415367669.html>

- Vuopala, E. Ei päiväystä. Teknologiatuetun oppimisen oppimisteoreettisia perusteita. [Ppt-esitys]. Oulu: Oulun yliopisto. Oppimisen ja koulutusteknologian tutkimusyksikkö. [Viitattu 30.8.2017]. Saatavana: http://koutek-1011.wikispaces.com/file/view/luento_vuopala.pdf/161353989/luento_vuopala.pdf
- Ylönen, A. 2000. Kaupunki ja maaseutu tietoyhteiskunnassa. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos. Tampere: Cityoffset Oy.
- Ylönen, A. 2015. Muutosvastarinnan syntyisyys - työntekijöiden näkökulma. [Verkojulkaisu]. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto. School of Business and Management. Kandidaatintutkielma. [Viitattu 09.09.2017]. Saatavana: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/104856/kandidaatintutkielma_Anniina_Yl%C3%B6nen.pdf?sequence=2
- Ympäristöhallinto. Päivitetty 1.6.2017. Alueluokkien kuvaukset. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.11.2017]. Saatavana: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Yhdyskuntarakenne/Tietoa_yhdyskuntarakenteesta/Kaupunkimaaseutu_luokitus/Alueluokkien_kuvaukset
- Zechner, M. & Kulmala, J. 2015. Digitalisaatio ja vanhuus. Teoksessa: A., Haasio, M., Zechner & S., Päällysaho. Internet, verkkopalvelut ja tietotekniset ratkaisut opetuksessa ja tutkimuksessa. Seinäjoki: Seinäjoen korkeakoulukirjasto. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 22, 192–202.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Liite 2. Sopimuspohja

Liite 3. Kiitoskirje

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Missä olet asunut elämäsi aikana?

2. Mitä mieltä olet tietotekniikasta ja mihin käytät tietotekniikkaa nyt?

- Miten käytät teknologiaa tällä hetkellä (tuotteet/tavarat, asiointi, tieto & tiedonhaku)
- Miten teknologia näkyi työssäsi ja arjessasi ennen eläkkeelle siirtymistä

3. Mitä ajatuksia herättää palveluiden siirtyminen Internetiin, esimerkiksi kun aiemmin käytiin mitä useammin kivijalkaliikkeessä hoitamassa asioita virkailijan tai työntekijän kanssa kasvotusten ja nyt niitä hoidetaan enenemissä määrin Internetin kautta.

hyödyt	haitat
mahdollisuudet	uhat

4. Millaisia käyttökokemuksia sinulla on sähköisistä palveluista ja kivijalkapalveluista, jos vertailet?

- Tuotteet/tavarat, palvelut/asiointi, tieto, sosiaalinen media

5. Jos mietimme Isojoella asumista, niin millä tavalla sähköisten palveluiden yleistyminen on vaikuttanut Isojoella asumiseen ylipäätään?

6. Mitä ajattelet, yhdenvertaistavatko tai eriarvoistavatko sähköiset palvelut syrjäseudun ihmisiä ja kaupungin keskustassa asuvia ihmisiä?

- Miten tai miksi ei?

7. Mitä odotuksia sinulla on digitalisaation tulemisesta meidän arkeemme?

8. Mitä ajatuksia digitalisaatio herättää?

Liite 2. Sopimuspohja

Sopimus opinnäytetyön tutkimukseen osallistumisesta

Sopimuksen allekirjoittanut suostuu haastateltavaksi Seinäjoen ammattikorkeakoulun 4. vuoden sosionomiopiskelijoiden Mika Niinimäki ja Tomi Malin opinnäytetyötutkimukseen. Haastatteluun osallistuminen tarkoittaa yhtä henkilökohtaista haastattelua, joka nauhoitetaan. Haastateltava antaa luvan käyttää haastattelusta kerättyä materiaalia tutkimuksessa. Haastateltavan antamia yhteystietoja ei julkaista eikä luovuteta eteenpäin. Haastatteluista saatuja materiaaleja käytetään vain opinnäytetyössä. Tunnistettavat tiedot muutetaan siten, ettei haastateltavien henkilöllisyys tule ilmi.

Opinnäytetyön valmistuttua haastatteluista kerätyt tutkimusmateriaalit hävitetään.

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Liite 3. Kiitoskirje

Kiitos haastattelusta ja tutkimukseen osallistumisesta!

Jos haluat täydentää tai muokata haastattelussa antamiasi vastauksia tai haastattelutilanteesta jäi mietityttämään jokin asia ja haluat keskustella aiheesta, voit ottaa meihin yhteyttä.

Opinnäytetyö valmistuu vuoden 2017 loppuun mennessä ja sen voi lukea osoitteesta: <http://www.theseus.fi/handle/10024/141> käyttämällä hakusanoina meidän nimiämme.

Theseus-palvelusta löytyy monia muitakin mielenkiintoisia opinnäytetöitä, joita ammattikorkeakoulut julkaisevat.

Tomi Malin

puh. [REDACTED]

sähköposti: tomi.malin@seamk.fi

Mika Niinimäki

puh. [REDACTED]

sähköposti: mika.niinimaki@seamk.fi